

43. ff. 94.

VINDICIAE
MIRACULORUM,

Per quæ divinæ Religionis &
fidei Christianæ veritas olim
confirmata fuit,

Adversus profanum auctorem

Tractatus Theologico-politici.

Auctore

JACOBO BATALERIO.

AMSTELÆDAMI,

Apud JOANNEM JANSZONIUM
à WAESBERGE. 1673.

PROÆMIUM
ad dilectum quendam in
Christo fratrem.

PEtiisti aliquoties, Amice integerrime, ut serio examinarem tractatum istum Theologico-politicum auctoris anonymi, qui quamvis se simulet Veteris & Novi Testamenti scripta pro divinis libris agnosere, nihil tamen agit aliud, quam ut fidem utrisque ex omni fere parte adimat, tum ut ad eum etiam refutandum aliquid conscriberem; quod me non iuutiliter facere posse existimabas. Si breviter & perspicue satis possem, non liceret, fateor, salva conscientia, laborem eum defugere, ad muniendos imprimis bonorum adolescentium animos, quos non injuria metuis, si in eum librum incident, perversis opinionibus imbuedos, quæ pietatis studium non parum inninuere valeant: periculum evidens, si accesserint insuper

A 2

&

& mali magistri, Satanæ emissarij, quales ad manum is semper habet, qui eum librum incautis subinde etiam commendent, quasi veritatis non contemendum monstratorem. Sed nec rerum, quas tractat, copia per compendium recte absolvi, nec tricæ, quibus totus fere undique scatet, perspicuam ubique respon-sionem facile admittere posse videntur. Unde periculum est; tum, si nimis bre-viter agas, ne dicaris multa subterfugere, & in ipsius Lectoris humeros laborem refutandi adversarij, quem exantlare ipse desperes, velle deponere; tum, si quid, quod intricatum est, vel ob aucto-ris ambiguam dictionem, vel ob ejus non animadversas aliquando hypotheses, non tam perspicue, quam captus alio-ruin exigit, expediveris, ne scrupulum ijs potius injicias, quam eximas: quis autem confidat, se perspicue satis posse refellere eum, qui non perspicue sua pro-ponit?

§ 2. Hinc consultius arbitratus sum in gratiam eorum, quibus non vacat mag-nos

nos evolvere libros, ut breve aliquod specimen adornarem; ex quo apparere posset, istum auctorem nihil minus, quam solide & perspicue argumentari, etiam tunc cum de soliditate & perspicuitate vel maxime gloriatur, sed tenebras tantum & caliginem imprudentibus offundere. Quod apparebit ex præcipuis quibusdam hominis argumentis, quibus multum confidit; quæ dum per malignam tantum, quam ijs adspergit, lucem cernuntur, non discernuntur satis, & mira videntur prima fronte etiam illa, quæ revera sunt perquam insulsa. Hinc id spero eventurum, ut liber ejus plurimis locis exiguum mereatur fidem, & ubique ea suspecta reddatur ijs omnibus, qui nostra hæc cognoscere volent: quanquam negandum non est, auctorem ingenio satis pollere; verum hoc est; sed & perpetua memoria hoc quoque tenendum, licet nonnulla hinc inde proponat, quæ à doctis etiam mereantur bene perpendi, callide tamen eum perniciosa sua pharmaça miscere, dum aut-

confutato ne-
isianum corrue-
u miraculorum
ad refutandum
clarious, inquit
Dei probari posse
d, natura, ut
servet) aggredi-
um non totam
tatem expug-
nonstrandum,
re evenisse aut
el supra, vel
o sensu vulgo
facta esse ad
firmationem;
clifæ omnes,
endarunt pro
solis, fere di-

JACOB LEBER

AMSTERDAM
Apud JOANNES JACOBUS
à WAESBERGHE

ciore anno per
ense perfec-
pographo tra-
m monuisset,
un est, quam
velleni,

in speciem salutaria ijs adjungat, aut faporis gratiam ad fallendos incertos conciliat. Cujus generis exemplum statim à præfatione in primo capite, prima que omnium pagina extat, ubi dicit, ea quæ lumine naturali cognoscimus à sola Dei cognitione ejusque æternis decretis dependere. Videbitur multis id dictum fortasse ex simplice animi proposito, ad pietatem commendandam: sed attendendum, an non potius mens impij auctoris hæc sic; quemvis, qui modo aliquid naturali lumine certo ac solide cognoscit, eo ipso Deum cognoscere, ac proinde pro atheo non posse haberi? quo enim plura in rerum natura cognoscimus, (ut non scinel varijs locis impudenter diserteque pronunciat,) eo magis nos Deum statuit cognoscere: scilicet ut ne atheistus ipse agnosciposset, quia Dei vocabulum saepe usurpat.

3. Sed talibus ænigmatis omissis, sumpsi ego mihi exanimandum, eo quem dixi fine, unum modo caput ipsius, libri sextum, quod merito omnium præcipuum

puum judicari debet, quo confutato necesse est & omnem Atheismum corrue-re; cum in eo sub prætextu miraculorum examinandorum (scilicet ad refutandum *vulgaris*, quod ex nulla re clarius, inquit (pag. 67. b.) existentiam Dei probari posse existimat, quam ex eo quod, *natura*, ut putant, suum ordinem non servet) aggrediatur suimis viribus tantum non totam Evangelicæ Historiæ veritatem expug-nare. Suscipit enim ibi demonstrandum, nihil unquam ullo tempore evenisse aut evenire potuisse contra, vel supra, vel extra naturæ ordinem; quo sensu vulgo dicimus, multa miracula facta esse ad Christianæ religionis confirmationem; quæ & Apostoli & Evangelistæ omnes, alijque infiniti, nobis commendarunt pro evidentibus, ac solidis, & solis, fere dicam, ejus documentis.

§ 4. Id aggressus superiore anno per Dei gratiam Septembri mense perfec-ram, & jam per miseram typographo tra-dendum, nisi me recte quidam monuisset, quod aliquanto serius factum est, quam

vellem, ut ob rudiores, qui rationum mearum vijn fortasse alicubi non plene satis percepturi essent, quædam paulo plenius explicarem. Id ergo sic feci ut & non pauca ex alijs ejusdem Tractatus capitibus accesserint, & ut dicti capitis sexti examen minus obscurum sit, illius Philosophi totum textum eidem illi sexto capiti præmisi, tum ut Lector protinus ob oculos habere, & cum responsionibus meis, si libet, conferre possit quicquid refellendum sumo, singulas ejus paginas notatis ad marginem literis in sex partes sic distribui ut per a. b. c. tres superiores, ac per d. e. f. ejusdem tres inferiores indicentur. Ad rem ipsam veniamus

S T R O-

2

STROPHÆ, Quibus utitur Philosophus ad divina miracula eludenda.

I. 5. **T**racatus Theologico-politici ^{Pag. 67}
put sextum de Miraculis ita habet: ^a

Sicut scientiam illam, quæ captum humānum superat, divinam, sic opus, cuius causa vulgo ignoratur, divinum, siue Dei opus vocare consueverunt homines: vulgus enim tum Dei potentiam & providentiā quam clarissime constare putat, cum aliquid in natura insolitum, & contra opinionem, quam ex consuetudine de naturā habet, contingere videt; præsertim si id, in ejus lucrum aut commodum cesserit, & ex nulla re clarius existimat, quam ex eo, quod natura ut putant, suum ordinem non servet; & propterēa illos omnes Deum, aut faltem Dei providentiam tollere putant, qui res, & miracula per causas naturales explicant, aut intelligere student: Existimant scilicet, Deum tamdiu nihil agere, quamdiu natura solito ordine agit, & contra, potentiam naturae & causas naturales tamdiu esse otiosas, quamdiu Deus agit; duas itaque potentias numero ab invicem distinctas imaginantur, scilicet, potentiam Dei, & potentiam rerum naturalium, ^b a Deo tamen certo modo determinatam, vel

A s (ut

(ut plerique magis hodierno tempore sentiunt) creatam. Quid autem per utramque, & quid per Deum & naturam intelligent, ne-
sciunt sane, nisi quod Dei potentiam tanquam Regiae cuiusdam majestatis, imperium; natu-
ræ autem tanquam vim & impetum imagi-
nentur. Vulgus itaque opera naturæ insolita
e vocat miracula, sive Dei opera, & partim ex
devotione, partim ex cupiditate adversandi
iis, qui scientias naturales colunt, rerum causas
naturales nescire cupit, & ea tantum audire
gestit, quæ maxime ignorat, quæque propte-
rea maxime admiratur. Videlicet, quia nulla
alia ratione, nisi causas naturales tollendo, ref-
que extra naturæ ordinem imaginando, Deum
adorare, omniaque ad ejus imperium & vo-
luntatem referre potest, nec Dei potentiam
magis admiratur, nisi dum potentiam naturæ
à Deo quasi subactam imaginatur. Quod qui-
dem originem duxisse videtur à primis Judæis,
qui ut ~~Ethnicos~~ sui temporis, qui Deos visibiles
adorabant, videlicet, Solem, Lunam, Ter-
ram, Aquam, Aërem &c. conviacerent, iisque
ostenderent, Deos illos imbecilles & incon-
stantes, sive mutabiles, & sub imperio Dei in-
visibilis esse, miracula sua narrabant, quibus
insuper conabantur ostendere, totam natu-
ram, ex Dei, quem adorabant, imperio in eo-
rum tantum commodum dirigi, quod qui-
dem hominibus adeo arrisit, ut in hoc usque
tempus miracula fingere non cessaverint, ut
ipsi Deo dilectiores reliquis, causaque finalis,
propter

propter quam Deus omnia creavit & continuo dirigit, crederentur. Quid sibi vulgi stultitia non arrogat, quod nec de Deo, nec de natura ullum sanguinum habet conceptum, quod Dei placita cum hominum placitis confundit, & quod denique naturam adeo limitatam finit, ut hominem ejus præcipuam partem esse credat. His vulgi de Natura, & miraculis opiniones, & præjudicia satis prolixè enarravi; attamen, ut rem ordine edoceam, ostendam I. Nihil contra naturam contingere, sed ipsam æternum fixum, & immutabilem ordinem servare, & simul quid per miraculum intelligendum sit. II. Nos ex miraculis, nec essentiam nec existentiam, & consequenter, nec providentiam Dei posse cognoscere, sed hæc omnia longe melius percipi ex fixo & immutabili naturæ ordine. III. Ex aliquot Scripturæ exemplis ostendam, ipsam Scripturam per Dei decreta & volitiones, & consequenter providentiam nihil aliud intelligere, quam ipsum naturæ ordinem, qui ex ejus æternis legibus necessario sequitur. IV. denique de modo miracula Scripturæ interpretandi, & de iis, quæ præcipue circa miraculorum narrationes notari debeant agam. Et hæc præcipua sunt, quæ ad hujus capitinis argumentum spectant, & quæ præterea ad intentum totius hujus operis non parum inservire existimo. Ad primum quod attinet, id facile ostenditur ex iis, quæ in cap. 4. circa legem divinam demonstravimus, nempe; omne id, quod Deus

vult sive determinat, æternam necessitatem & veritatem involvere; ostendimus enim ex eo, quod Dei intellectus à Dei voluntate non distinguitur, idem nos affirmare, cum dicimus
 f Deum aliquid velle, ac cum dicimus, Deum id ipsum intelligere; quare eadem necessitate, qua ex natura & perfectione divina sequitur, Deum rem aliquam, ut est, intelligere, ex eadem sequitur, Deum eandem, ut est, velle.
 p. Cum autem nihil, nisi ex solo divino decreto
 69 necessario verum sit, hinc clarissime sequitur,
 a leges naturæ universales mera esse decreta Dei, quæ ex necessitate & perfectione naturæ divinæ sequuntur. Si quid igitur in natura contingenteret, quod ejus universalibus legibus repugnaret, id decreto, & intellectui, & naturæ divinæ necessario etiam repugnaret; aut si quis statueret, Deum aliquid contra leges naturæ agere, is simul etiam cogeretur statuere, Deum contra suam naturam agere, quo nihil absurdius. Idem etiam facile ex hoc posset ostendi, quod nimis potentia naturæ sit ipsa divina potentia & virtus; divina autem potentia sit ipsissima Dei essentia, sed hoc in præsentiarum libentius omitto. Nihil igitur in natura contingit,
(Me hic per Naturam non intelligere solā materiam, ejusque affectiones, sed prater materiam, alia infinita, addit auctor ad hoc verbū)
 quod ipsius legibus universalibus repugnet; at nec etiam aliquid, quod cum iisdem non convenit, aut ex iisdem non sequitur: nam quicquid fit, per Dei voluntatem & æternum decre-

decretum fit, hoc est, ut jam ostendimus, quid- c
quid fit, id secundum leges & regulas, quæ
æternam necessitatem & veritatem involvunt,
fit; natura itaque leges & regulas quæ æter-
nam necessitatem & veritatem involvunt,
quamvis omnes nobis notæ non sint, semper
tamen obseruat, adeoque etiam fixum atque
immutabilem ordinem; nec ulla sana ratio sua-
det, naturæ liimitatam potentiam & virtutem d
tribuere, ejusque leges ad certa tantum, &
non ad omnia aptas, statuere; nam, cum
virtus, & potentia naturæ, sit ipsa Dei virtus
& potentia, leges autem & regulæ naturæ,
ipsa Dei decreta, omnino credendum est, po-
tentiam naturæ infinitam esse, ejusque leges
adeo latas, ut ad omnia, quæ & ab ipso divino
intellectu concipiuntur, se extendant; alias
enim, quid aliud statuitur, quam quod Deus e
naturam adeo impotentem creaverit, ejusque
leges, & regulas adeo steriles statuerit, ut saepe
de novo ei subvenire cogatur, si eam conser-
vatam vult, & ut res ex voto succedant, quod
sana a ratione alienissimum esse existimo. Ex
his itaque, quod in natura nihil contingit,
quod ex ejus legibus non sequitur, & quod
ejus leges ad omnia, quæ & ab ipso Divino in- f
tellectu concipiuntur, se extendunt, & quod
denique natura fixum atque immutabilem or-
dinem servat; clarissime sequitur, nomen mi-
raculi non nisi respective ad hominum opi- p.
niones posse intelligi, & nihil aliud significare, 70
quam opus, cuius causam naturalem exemplo a

alterius rei solitæ explicare non possumus, vel
saltē ipse non potest, qui miraculum scribit
aut narrat. Possem quidem dicere miraculum
esse id, cuius causa ex principiis rerum natura-
lium lumen naturali notis explicari nequit;
verum, quoniam miracula ad captum vulgi
facta fuerunt, quod quidem principia rerum
naturalium plane ignorabat, certum est, anti-
quos id pro miraculo habuisse, quod explicare
non poterant eo modo, quo vulgus res na-
turales explicare solet, recurrendo scilicet ad
memoriam, ut alterius rei similis, quam sine
admiratione imaginari solet, recordetur; tum
enim vulgus rem aliquam se satis intelligere
existimat, cum ipsam non admiratur. Anti-
qui itaque, & omnes sere in hoc usque tem-
pus nullam præter hanc normam miraculi ha-
buerunt; quare non dubitandum, quin in sa-
cristis literis multa tanquam miracula narrentur,
quorum causæ ex principiis rerum naturalium
notis facile possunt explicari, ut jam supra
innuimus in cap. 2. cum de eo, quod sol
steterit tempore Josuæ, & quod retrograda-
tus fuerit tempore Achaz, loquuti sumus; sed
de his mox prolixius agemus, nempe circa
miraculorum interpretationem, de qua in hoc
capite agere promisi. Hic jam tempus est, ut
ad secundum transeam, nempe ut ostendam,
nos ex miraculis nec Dei essentiam nec exi-
stentiam, nec providentiam posse intelligere,
sed contra hæc longe melius percipi ex fixo
atque immutabili naturæ ordine; ad quod
demon-

demonstrandum sic procedo. Cum Dei existentia non sit per se nota, debet necessario concludi ex notionibus, quarum veritas adeo firma & inconcussa sit, ut nulla dari neque concipi possit potentia, a qua possint immutari: nobis saltem ab eo tempore quo ex iis Dei existentiam concludimus, ita apparere debent, si ex ipsis eam extra omnem dubitationis aleam concludere volumus: nam si possemus concipere ipsas notiones ab aliqua potentia, quæcumque demum ea fuerit, mutari posse, tum de earum veritate dubitaremus, & consequenter etiam de nostra conclusione, nempe de Dei existentia, nec de ulla re unquam poterimus esse certi. Deinde nihil cum natura convenire, vel ei repugnare scimus, nisi id, quod ostendimus, cum ipsis principiis convenire, vel iis repugnare; quare, si concipere possemus aliquid in natura ab aliqua potentia (quæcumque demum ea fuerit) posse fieri, quod naturæ repugnet, id primis ipsis notionibus repugnabit, adeoque id ut absurdum rejiciendum, vel de primis notionibus (ut modo ostendimus) & consequenter de Deo, & de omnibus quoniamcumque perceptis, dubitandum. Longe igitur abest, ut miracula, quantum per id intelligitur opus, quod ordine naturæ repugnet, nobis Dei existentiam ostendat; cum contra nos de eadem dubitare facerent, quando absque iis absolute de ipsa possemus esse certi, nempe quando scimus, omnia naturæ certum atque immutabile ordinem sequi.

At.

At ponatur id esse miraculum, quod per causas naturales explicari non potest, quod quidem duobus modis potest intelligi, vel quod causas naturales quidem habet, quae tamen c ab humano intellectu investigari non possunt; vel quod nullam causam, præter Deum, sive Dei voluntatem agnoscit: Verum quia omnia, quæ per causas naturales fiunt, ex sola Dei potentia & voluntate etiam fiunt, necessario huc tandem perveniendum, nempe miraculum sive id causas naturales habeat, sive minus, opus esse, quod per causam explicari non potest, hoc est opus, quod captum humanum superat; sed ex opere, & absolute ex eo, quod nostrum captum superat, nihil intelligere possumus. Nam quicquid clare & distincte intelligimus, id per se, vel per aliud, quod per se clare & distincte intelligitur, nobis debet innotescere. Quare ex miraculo, sive opere, quod nostrum captum superat, nec Dei essentiam, nec existentiam, nec absolute aliquid de Deo, & naturâ intelligere possumus, sed contra, cum omnia à Deo determinata & sancta scimus esse, & operaciones naturæ ex Dei essentiâ consequi, naturæ vero leges Dei æterna decreta & volitiones esse absolute concludendum, nos eo melius Deum, Deique voluntatem cognoscere; quo melius res naturales cognoscimus, & clarius intelligimus, quomodo à prima sua causa dependent, & quomodo secundum æternas naturæ leges operantur. Quare ratione nostri intel-

intelle&tus , longe meliore jure ea opera , quæ clare & distin&tæ intelligimus , Dei opera vocanda , & ad Dei voluntatem referenda , quam ea , quæ plane ignoramus , quamvis imaginatio-
nem valde occupent , & homines in admira- p.
tionem sui rapiant ; quandoquidem ea sola na- 72
turæ opera , quæ clare & distin&tæ intelligimus , a
Dei cognitionem reddunt sublimiorum , &
Dei voluntatem & decreta quam clarissime
indicant ; ii igitur plane nugantur , qui , ubi rem
ignorant , ad Dei voluntatem recurrent ; ridi-
culus sane modus ignorantiam profitendi . Por-
ro quamvis ex miraculis aliquid concludere
possemus , nullo tamen modo Dei existentia
posset concludi ; Nam , cum miraculum opus 6
limitatum sit , nec unquam , nisi certam & limi-
tatem potentiam exprimat , certum est , nos ex
tali effectu non posse concludere existentiam
causæ , cujus potentia sit infinita , sed ad sum-
mum causæ , cujus potentia major sit ; dico ad
summum , potest enim etiam consequi ex mul-
tis causis simul concurrentibus , opus aliquod ,
cujus quidem vis & potentia minor sit poten-
tiâ omnium causarum simul , ac longe major c.
potentiâ uniuscujusque causæ . At quoniam
naturæ leges (ut jam ostendimus) ad infinitâ
se extendunt , & sub quadam specie æternita-
tis à nobis concipiuntur , & natura secundum
eas certo , atque immutabili ordine procedat ,
ipsæ nobis eatenus Dei infinitatem , æterni-
tatem & immutabilitatem aliquo modo indi-
cant . Concludimus itaque nos per miracula ,
Deum

- d Deum, ejusque existentiam & providentiam cognoscere non posse, sed haec longe melius concludi ex naturae fixo atque immutabili ordine. Loquor in hac conclusione de miraculo, quatenus per id nihil aliud intelligitur, quam opus, quod hominum captum separat, aut superare creditur; nam quatenus supponeretur ordinem naturae destruere, sive interrumpere, aut ejus legibus repugnare;
- e etenus (ut modo ostendimus) non tantum nullam Dei cognitionem dare posset, sed contra illam, quam naturaliter habemus, adimeret, & nos de Deo; & omnibus dubitare faceret. Neque hic ullam agnosco differentiam inter opus contra naturam, & opus supra naturam; (hoc est, ut quidam ajunt, opus, quod quidem naturae non repugnat, attamen ab ipsa non potest produci, aut effici.) nam cum miraculum non extra naturam, sed in ipsa natura fiat, quamvis supra naturam statuatur, tamen necesse est, ut naturae ordinem interrumpat, quem alias fixum atque immutabilem ex Dei decretis concipimus. Si quid igitur p. in natura fieret, quod ex ipsius legibus non se-
73 queretur, id necessario ordini, quem Deus in
- a æternum per leges naturae universales in natura statuit, repugnaret, adeoque id contra naturam ejusque leges esset, & consequenter ejus fides nos de omnibus dubitare faceret, & ad Atheismum duceret. Et his puto, me id, quod Secundo intendebam, satis firmis rationibus ostendisse, ex quibus de novo concludere possumus,

fumus , miraculum sive contra naturam , sive supra naturam , merum esse absurdum ; & propter ea per miraculū in sacris litteris nihil aliud posse intelligi , quam opus naturae , uti diximus , quod captum humanum superat , aut superare creditur . Jam antequam ad III . pergam , libet prius hanc nostram sententiam , nempe , quod ex miraculis Deum non possumus cognoscere , auctoritate Scripturæ confirmare ; & quamvis Scriptura hoc nullibi aperite doceat , facile tamen ex ipsa potest concludi , imprimis ex eo , quod Moses (Deut . cap . 13 .) præcipit , ut Prophetam seductorem , quamvis faciat miracula , mortis tamen damnent : sic enim ait

¶ (quamvis) contigerit signum , *¶* portentum , quod tibi prædixit *¶* c . nolis (tamen) a-
sentire verbis ejus prophetæ *¶* c . , quia Domi-
nus vester Deus vos tentat *¶* c . , Prophetæ (igi-
tur) ille mortis damnetur *¶* c . Ex quibus clare
sequitur , miracula à falsis etiam Prophetis
posse fieri , & homines nisi Dei vera cognitio-
ne & amore probe sint muniti , aequa facile
ex miraculis fallos Deos , ac Verum posse
amplecti . Nam addit

¶ quoniam Jehova vester Deus vos tentat , ut
sciat , num eum amatis integro corde vestro ,
¶ animo vestro . Deinde Israëlitæ ex tot mi-
raculis nullum de Deo sanum conceptum for-
mare potuerunt , quod ipsa experientia testata
est ; nam , cum sibi persuaderent , Mosen ab
iis abuisse , numina visibilia ab Aharone
petie-

petierunt, & vitulus, proh pudor ! eorum Dei
 fuit idea , quam tandem ex tot miraculis for-
 maverunt. Asaph quamvis tot miracula audi-
 visset , de Dei providentia tamen dubitavit,
 & fere à vera via deflexisset , nisi tandem ve-
 ram beatitudinem intellexisset, (vide Psal. 73.)
 Salomon etiam , cuius tempore res Judæo-
 rum in summo vigore erant, suspicatur omnia
 casu contingere. Vide Eccl. cap. 3. vers. 19,
 p. 20, 21. & cap. 9. vers. 2, 3. &c. Denique
 74 omnibus fere Prophetis hoc ipsum valde ob-
 a scurum fuit , nempe , quomodo ordo naturæ
 & hominum eventus cum conceptu , quem
 de providentia Dei formaverant, possent con-
 venire , quod tamen Philosophis , qui non ex
 miraculis , sed ex claris conceptibus res conan-
 tur intelligere, semper admodum clarum fuit,
 iis nimirum , qui veram felicitatem in sola
 virtute , & tranquillitate animi constituunt,
 b nec student , ut natura iis , sed contra , ut ipsi
 naturæ pareant; utpote qui certe sciunt, Deum
 naturam dirigere, prout ejus leges universales,
 non autem prout humanæ naturæ particula-
 res leges exigunt , adeoque Deum non solius
 humani generis , sed totius naturæ rationem
 habere. Constat itaque etiam ex ipsa Scrip-
 tura miracula veram Dei cognitionem non
 dare , nec Dei providentiam clare docere.
 c Quod autem in Scriptura saepe reperitur, Deum
 portenta fecisse , ut hominibus innotesceret,
 ut in Exodi cap. 10. vers. 2. Deum Ægyptios
 illusisse , & signa sui dedisse , ut Israëlitæ
 cognos-

cognoscerent eum esse Deum ; inde tamen non sequitur , miracula id revera docere , sed tantum sequitur , Judæos tales habuisse . opinions, ut facile iis miraculis convinci possent; supra enim in capite secundo clare ostendimus, rationes propheticas, sive quæ ex revelatione formantur, non elici ex notionibus universalibus & communibus , sed ex concessis, quamvis absurdis , & opinionibus eorum quibus res revelantur , sive quos Spiritus sanctus convincere vult , quod multis exemplis illustravimus, & etiam testimonio Pauli, qui cum Græcis erat Græcus , & cum Judæis Judæus. Verum quamvis illa miracula Ægyptios , & Judæos ex suis concessis convincere , non tamen veram Dei ideam , & cognitionem dare poterant, sed tantum facere , ut concederent, dari Numen, omnibus rebus, iis notis, potenterius, deinde quod Hebræos , quibus tum temporis omnia præter spem fœlicissime cesserunt , supra omnes curabat , non autem quod Deus omnes pæque curet ; nam hoc sola Philosophia docere potest ; ideo Judæi & omnes, qui non nisi ex dissimili rerum humanarum statu & impari hominum fortuna Dei providentiam cognoverunt , sibi persuaserunt , Judæos Deo dilectiores reliquis fuisse , quamvis tamen reliquos vera humana perfectione non superaverint, ut jam Cap. IIII. ostendimus. Ad p. Tertium igitur pergo , ut scilicet ex Scriptura ostendam Dei decreta & mandata , & consequenter providentiam nihil esse revera præternatu-

naturæ ordinem, hoc est, quando Scriptura dicit hoc vel illud a Deo vel Dei voluntate factum, nihil aliud revera intelligere, quam quod id ipsum secundum leges & ordinem naturæ fuerit factum, non autem, ut vulgus opinatur, quod natura tamdiu cessavit agere,

b aut quod ejus ordo aliquanadiu interruptus fuit. At Scriptura ea, quæ ad ejus doctrinam non spectant, directe non docet, quia ejus non est (ut circa legem divinam ostendimus) res per causas naturales, neque res mere speculativas docere: Quare id, quod hic volumus, ex quibusdam Scripturæ Historiis, quæ casu prolixius & pluribus circumstantiis narrantur, per consequentiam elicendum est; talium itaque aliquot in medium proferam. In Libro I Shamuëlis cap 9. vers. 15, 16. narratur, quod Deus Shamuëli revelavit, se Saulum ad eum missurum, nec tamen Deus eum ad Shamuëlem misit ut homines solent aliquem ad alium mittere, sed hæc Dei missio nihil aliud fuit, quam ipse naturæ ordo; quærebat nimirum Saul (ut in praedicto capite narratur) asinas, quas perdiderat, & jam absque iis dominum redire deliberaens, ex consilio sui famuli Shamuëlem Prophetam adivit, ut ex eo sciret, ubi easdam invenire posset, nec ex tota narratione constat, Saulum aliud Dei mandatum præter hunc naturæ ordinem habuisse, ut Shamuëlem adiret. In Psalm 105. vers. 24. dicitur, quod Deus Ægyptiorum animum mutavit, ut odio habe-

haberent Israëlitas, quæ etiam mutatio naturalis plane fuit, ut patet ex cap. i Exodi, ubi ratio non levis Ægyptiorum narratur, quæ eos movit, Israëlitas ad servitutem redigere. Cap. 9 Genes. vers. 13, ait Deus Noë, se itidem in nube daturum, quæ etiam Dei actio nulla sancta alia est, nisi radiorum solis refractio & reflexio, quam ipsi radii in aquæ guttulis patiuntur. Psalmo 147. vers. 18. vocatur illa venti naturalis actio & calor, quo pruina & nix liquefunt, verbum Dei; & vers. 17, dictum & Dei verbum ventus & frigus vocantur. Ventus & ignis vocantur in Psalmo 104. vers. 4. legati, & ministri Dei, & alia ad hunc modum plura in Scriptura reperiuntur, quæ clarissime indicant, Dei decretum, iussum, dictum, p. verbum nihil aliud esse quam ipsam naturæ actionem, & ordinem; quare non dubium est, 76 quin omnia quæ in Scriptura narrantur, naturaliter contigerint, & tamen ad Deum referuntur, quia Scripturæ, ut jam ostendimus, non est, res per causas naturales docere, sed tantum eas res narrare, quæ imaginationem late occupant, idque ea Methodo, & stylo, qui melius inservit, ad res magis admirandum, & consequenter ad devotionem in animis vulgi imprimendum. Si igitur quædam in sacris literis reperiuntur, quorum causas reddere nescimus, & quæ præter, imo contra ordinem naturæ evidentur contigisse, ea morā nobis injicere non debent, sed omnino credendum, id, quod revera contigit, naturaliter 6

contigisse; quod etiam ex hoc confirmatur, quod in miraculis plures circumstantiae reperiabantur, quamvis tamen non semper narrantur, præcipue cum stilo Poëtico canantur; circumstantiae, inquam, miraculorum clare ostendunt, ipsa causas naturales requirere. Nempe ut Ægyptii scabie infestarentur, opus fuit, ut Moses favillam in aërem suisum spargeret; (vide Exodi cap. 9. vers. 10.) locustæ etiam ex mandato Dei naturali, nempe ex vento orientali integro die & nocte flante, Ægyptiorū regionem petierunt, & vento occidentali fortissimo eandem reliquerunt (vide Exod. cap. 10. vers. 14, 19.) eodem etiam Dei iussu mare viam Judæis aperuit, (vide Exod. cap. 14. vers. 21.) nempe Euro, qui fortissime integra nocte flavit. Deinde ut Elisa puerum, qui mortuus credebatur, excitaret, aliquoties puero incumbere debuit, donec prius incaluerit, & tandem oculos aperuerit, (vide Reg. lib. 2. cap. 4. vers. 34, 35.) sic etiam in Evangelio Joannis cap. 9. quædam narrantur circumstantiae, quibus Christus usus est, ad sanandum cœcum, & sic alia multa in Scripturis reperiuntur, quæ omnia satis ostendunt, miracula aliud; quam absolutum Dei, ut ajunt, mandatum requirere. Quare credendum, quamvis circumstantiae miraculorum, eorumque naturales causæ non semper, neque omnes enarrantur, miracula tamen non sine iisdem contigisse. Quod etiam constat ex Exodi c. 14. vers. 27. ubi tantum narratur, quod ex solo nutu

nutu Mosis mare iterum intumuit, nec ulla
 venti mentio fit. Et tamen in Cantico (cap.
 15.vers. 10.) dicitur, id contigisse ex eo, quod
 Deus vento suo (id est, vento fortissimo) fla- p.
 verit; quare haec circumstantia in historia omit- 77
 titur, & miraculum ea de causa majus videtur. ^a
 At forsitan instabit aliquis, nos perplura in Scri-
 pturis reperire, quae nullo modo per causas
 naturales videntur posse explicari, ut quod
 peccata hominum, eorumque precationes,
 possunt esse pluviae terraque fertilitatis causa,
 aut quod fides cæcos sanare potuit, & alia ad
 hunc modum quae in Bibliis narrantur. Sed ad
 haec me jam respondisse puto: ostendi enim
 Scripturam res non docere per proximas suas 6
 causas, sed tantum res eo ordine, iisque phrasis
 narrare, quibus maxime homines, & pre-
 cipue plebem ad devotionem movere potest,
 & hac de causa de Deo, & de rebus admodum
 improprie loquitur, quia nimis non ratione
 convincere, sed hominum phantasiam & i-
 maginationem afficere & occupare studet. Si
 enim Scriptura vastationem alicujus imperii, 7
 ut historici politici solent, narraret, id plebem
 nihil commoveret, at contra maxime, si om-
 nia poëtice depingat & ad Deum referat, quod
 facere solet. Cum itaque Scriptura narrat,
 terram propter hominum peccata sterilem es-
 se, aut quod cœci ex fide sanabantur, ea nos
 non magis movere debent, quam cum narrat,
 Deum propter hominū peccata irasci, contri-
 stari, poenitentie boni promissi & facti, aut quod

B

Deus

- d* Deus ex eo quod signum videt , promissi recordetur & alia perplurima , quæ vel poëtice dicta sunt , vel secundum Scriptoris opiniones , & præjudicia relata. Quare hic absolute concludimus , omnia , quæ in Scriptura vere narrantur contigisse , ea secundum leges naturæ ut omnia necessario contigisse , & si quid reperiatur , quod apodictice demonstrari potest , legibus naturæ repugnare , aut
- e* ex iis consequi non potuisse , plane credendum id a sacræ legis hominibus Sacris literis adjectum suisse : quicquid enim contra naturam est , id contra rationem est , & quod contra rationem id absurdum est , ac proinde etiam refutandum. Superest iam tantum pauca ad huc de miraculorum interpretatione notare , vel potius recolligere (nam præcipua jam dicta sunt) & uno aut altero exemplo illustrare , quod hic
- f* Quarto facere promisi , idque propterea volo , ne quis miraculum aliquod male interpretando , temere suspicetur se aliquid in Scriptura reperisse , quod lumini naturæ repugnet. Raro admodum fit , ut homines rem aliquam , ut p. gesta est , ita simpliciter narrent , ut nihil sui
- 7 8 Judicii narrationi immiscant ; Imo , cum ali-
- a* quid novi vident aut audiunt , nisi maxime a suis præconceptis opinionibus caveant , iis plerumque ita præoccupabuntur , ut plane aliud quam quod vident , aut contigisse audiunt percipient , præsertim si res acta captum narrantis , aut audientis superat & maxime si ad ejus rem referat , ut ipsa certo modo contingat . Hinc sit , ut

ut homines in suis Chronicis & historiis magis suas opiniones, quam res ipsas actas narrent, & ut unus, idemque casus, a duobus hominibus, qui diversas habent opiniones, ita diverse narretur, ut non nisi de duobus casibus loqui videantur & denique, ut saepe non admodum difficile sit ex solis historiis opiniones Chronographi & historici investigare. Ad hæc confirmandum multa adferre possem, tam Philosophorum, qui historiam naturæ scripserunt, quam Chronographorum exempla, nisi id superfluum existimarem, ex Sacra autem Scriptura unum tantum adferam, de reliquis Lector ipse judicet. Tempore Josuæ Hebrei (ut jam supra monuimus) cum vulgo credebant, solem motu ut vocant, diurno moveri, terram autem quiescere, & huic præconceptæ opinioni miraculum, quod iis contigit, cum contra quinque illos reges pugnarent, adaptaverunt; non enim simpliciter narraverunt, diem illum solito longiorem fuisse, sed solem & lunam stetisse, sive à suo motu cessavisse, quod ipsis etiam tum temporis non parum inservire poterat, ad Ethnicos qui solem adorabant, convincendum & ipsa experientia comprobandum, solem sub alterius numinis imperio esse, ex cuius nutu ordinem suum naturalem mutare tenetur. Quare partim ex religione, partim ex præconceptis opinionibus rem longe aliter, quam revera contingere potuit, conceperunt, atque enarraverunt. Igitur ad miracula Scripturæ interpretandum, &

ex eorum narrationibus intelligendum, quomodo ipsa revera contigerint, necesse est opiniones eorum scire, qui ipsa priimi narraverunt; & qui nobis ea scripto reliquerunt, & eas ab eo, quod sensus iis repræsentare potuerunt, distinguere; alias enim eorum opiniones & judicia cum ipso miraculo, prout revera contigit, confundemus: nec ad hæc tantum, sed ne etiam confundamus res, quæ revera contigerunt, cum rebus imaginariis, & quæ non nisi repræsentationes propheticæ fuerunt, eorum opiniones scire refert. In Scriptura enim multa, ut realia narrantur, & quæ etiam realia esse credebantur, quæ tamen non nisi repræsentationes, resque imaginariæ fuerunt; ut quod Deus (summum ens) è cœlo descenderit (vide Exodi cap. 19. vers. 28.) & Deut. cap. 5. vers. 28.) & quod mons Sinai propterea fumabat, quia Deus supra eundum descenderat, igne circumdatus. Quod Elias ad cœlum igneo curru, & igneis equis ascenderit; quæ sane omnia non nisi repræsentationes fuerunt, adaptatae opinionibus eorum, qui eas nobis, ut iis repræsentatae sunt, nempe ut res actuales tradiderunt. Omnes enim, qui aliquantulum supra vulgum sapiunt, sciunt, Deum non habere dextram, neque sinistram, neque moveri, neque quiescere, neque in loco, sed absolute infinitum esse, & in eo omnes contineri perfectiones. Hæc, inquam, ii sciunt, qui res ex perceptionibus puri intellectus judicant, & non prout imaginatio a sensibus externis affi-

afficitur, ut vulgus solet, quod ideo Deum corporeum, & imperium regium tenentem imaginatur, cuius solium in convexitate coeli supra stellas esse fingit, quarum a terra distantiā non adinodum longam credit esse. Et his & similibus opinionibus (uti diximus) plurimi Scripturæ casus adaptati sunt, qui proinde non debent ut reales a philosophis accipi. Refert denique ad miracula, ut realiter contigerint, intelligendum, Hebræorum phrases & tropos scire, qui enim ad ipsos non satis attenderit, multa Scripturæ affinget in miracula, quæ ejus scriptores nunquam enarrare cogitarunt, adeoque non tantum res & miracula, prout revera contigerint, sed mentem etiam, authorum codicūm plane ignorabit. E G. Zácharias cap. 14. vers. 7. de quodam bello futuro loquens, ait

*& dies erit unicus, Deo tantum notus, non (e-
nīm erit) dies neque nox, tempore autem vesp-
pertino lux erit. Quibus verbis magnum mi-
raculum prædicere videtur, & tamen iis nihil
aliud significare vult, quam quod bellum toto f
die erit anceps, ejusque eventus Deo tantum
notus, & quod tempore vespertino victoriam
adipiscentur; similibus enim phrasibus victori-
as & clades nationum prædicere & scribe-
re solebant Prophetæ. Sicuti videmus Esaiam
qui cap. 13. vastationem Babiloniæ sic de-
pингит*

p. quoniam stellæ cali, ejusque sidera non illuminabunt luce sua, sol in ortu suo tenebrescit, & a luna non emitte splendorem suæ lucis: quæ sa-

ne neminem credere existimo in vastatione illius imperii contigisse; ut neque etiam ea, quæ mox addit, nempe

propterea cœlos contremiscere faciam, & terra e suo loco dimovebitur. Sic etiam Esaias cap. 48. vers. ult, ut Judæis significaret, eos Babilonia

b Hierosolymam secure reddituros, neque in itinere sitim passuros, ait,

& non sicut erunt, per deserta eos duxit, aquam ex petra iis instillare fecit, petram rupit, & fluixerunt aquæ. His inquam verbis nihil aliud significare vult, quam quod Judæi fontes in desertis, ut fit, invenient, quibus sitim suam mitigabunt; nam cum ex consensu Cyri

c Hierosolymam petierunt, nulla similia miracula iis contigisse constat; & ad hunc modum perplurima in sacris litteris occurunt, quæ tantum modi loquendi inter Judæos fuerunt, nec opus est, omnia hic singulatim recensere; sed tantum hoc in genere notari velim, Hebræos his phrasibus non tantum consuevisse ornate; sed etiam & quidem maxime, devote loqui. Hac enim de causa in

d lacris literis invenitur, *Deo benedicere pro male-dicere* (vide Lib. 1. Reg. cap. 21. vers. 10. & Job. cap. 2. vers. 9.) & eadem etiam de causa omnia ad Deum referebant, & ideo Scriptura nihil nisi miracula narrare videtur, idque, cum de rebus maxime naturalibus loquitur,

cu-

cujuſ rei exempla aliquot jam ſupra retulimus, quare credendum, cum Scriptura dicit, Deum cor Pharaonis induraviffe, nihil aliud tum ſignificari, quam quod Pharao fuit contumax. Et cum dicitur Deum fenefras cœli aperire, nihil aliud ſignificat, qnām quod multa aqua pluerit, & ſic alia. Ad hæc igitur, &, quod multa admodum breviter, ſine ullis circumſtantiis, & fere mutilate narrentur, ſi quis probe attenderit, nihil fere in Scriptura reperiet, quod poſſit demonſtrari lumini naturæ repugnare, & contra multa, quæ obscurissima viſa ſunt, me- diocri meditatione intelligere poterit & facile interpretari. Atque his existimo, me id, quod intenderam ſatis clare oſtendiffe. Attamen antequam huic capiti finem dem, aliud adhuc reſtat, quod hic monere volo; nempe, me alia prorsus methodo hic circa miracula processiſ- ſe. quam circa Prophetiam. De prophetia enim 81 nihil affirmavi, niſi quod ex fundamen‐ tis in Sacris literis revelatis concludere potui, at hic præcipua ex ſolis principiis lumine naturali notis elici; quod etiam conſulto feci; quia de prophetia, quandoquidem ipsa cap‐ tum humanum ſuperat, & quæſtio mere Theologica eſt, nihil affirmare, neque etiam ſcire poteram, in quo ipsa potiſſimum conſtituit, niſi ex fundamen‐ tis revelatis; atque ideo coætus tum fui historiam prophetiæ concinnare, & ex ea quædam dogmata for‐ nare, quæ me naturam prophetiæ, ejusque proprie‐ tates, quo ad fieri potest, docerent.

At hic circa miracula , quia id , quod inquirimus (neinpe an concedere possumus aliquid in natura contingere, quod ejus legibus repugnet, aut quod ex iis non posset sequi) philosophicum plane est, nullo simili indigebam; imo consultius duxi , hanc quæstionem ex fundamentis lumine naturali cognitis ut pote maxime notis enodare : dico , me id consultius duxisse : nam eam etiam ex solis Scripturæ dogmatibus & fundamentis facile solvere potueram ; quod , ut unicuique pateat , hic paucis ostendam. Scriptura de natura in genere quibusdam in locis affirmat , eam fixum atque immutabilem ordinem servare, ut in Psal. 148. vers. 6. & Jerem. cap. 31. vers. 35 , 36. Philosophus præterea in suo Eccl. cap. 1. vers. 10. clarissime docet , nihil novi in natura contingere ; & vers. 11, 12. hoc idem illustrans, ait , quod , quamvis aliquando aliquid contingat , quod novum videtur , id tamen novum non est , sed in seculis , quæ antea fuerunt & quorum nulla est memoria , contigit ; nam ut ipse ait , antiquorum nulla est apud hodiernos memoria , nec ulla etiam hodiernorum apud posteros erit. Deinde cap. 3 vers. 11. dicit Deum omnia probe in eorum tempus ordinavisse , & vers. 14. se novisse , ait , quod quicquid. Deus facit , id in æternum permanebit , nec ei aliquid addi , nec de eo aliquid subtrahi posse ; quæ omnia clarissime docent , naturam fixum atque immutabilem ordinem servare. f Deum omnibus seculis nobis notis & ignotis eu-

eundem fuisse, legesque naturæ adeo perfectas & fertiles esse, ut iis nihil addi neque detrahi possit, & denique miracula, non nisi propter hominum ignorantiam, ut aliquid novi, videri. Hæc igitur in Scriptura expressè docentur, at nullibi, quod in natura aliquid p. contingat, quod ipsius legibus repugnet, aut quod ex iis nequeat sequi, adeoque neque etiam Scripturæ affingendum. Ad hæc accedit, quod miracula causas & circumstantias requirant (ut jam ostendimus) & quod non sequantur ex nescio quo imperio regio, quod vulgus Deo attingit, sed ex imperio & decreto divino, hoc est, (ut etiam ex ipsa Scriptura ostendimus) ex legibus naturæ ejusque ordine, & quod denique miracula etiam a seductoribus fieri possint, ut convincitur ex cap. 13 Deut. & cap. 24. vers. 24 Matthæi. Ex quibus porro evidentissime sequitur, miracula res naturales fuisse, atque adeo eadem ita explicanda, ut neque nova (ut Salomonis verbo utar) neque naturæ repugnantia videantur, sed si fieri potuit, ad res naturales maxime accendentia, quod ut facilius ab unoquoque possit fieri, quasdam regulas ex sola Scriptura petitas tradidi. Attamen, quamvis dicam, Scripturam hæc docere, non tamen intelligo, hæc ab eadem doceri tanquam documenta ad salutem necessaria, sed tantum quod prophetæ hæc eadem uti nos amplexi sunt; uare de his unicuique; prout sibi melius esset intier, ad Dei cultum, & religionem integram.

animo suscipiendum, liberum est existimare.
 d Quod etiam Josephus sentit; sic enim in conclusione Libri II. antiquit. scribit. Nullus vero discredat verbo miraculi, si antiquis hominibus, & malitia privatis via salutis liquet per mare facta, sive voluntate Dei, sive sponte revelata: dum & eis, qui cum Alexandro rege Macedonia fuerunt olim, & antiquitus a resistentibus Pamphylicum mare divisum sit, & cum aliud iter non esset, transitum præbuit ius, volente Deo, per eum Persarum destruere principatum; & hoc confidentur omnes, qui actus Alexandri scripserunt, de his itaque, sicut placuerit cui libet existimes. Hæc sunt verba Josephi, ejusque de fide miraculorum judicium. Fideliter hactenus scriptum ipsum adversarii totum exhibui, nisi quod voces Hebraicas, quarum in hac disputatione nullus erit usus, studio omisi, contentus sola ipsius interpretatione, ne quis in iis aliquid latere putet mystérii. Id quod feci, ne Lector, si serio velit examinare, quid aut quantum sit, quod hic adversus Philosophum præstiti, compelli aut invitari saltem videatur, ut infaustum ejus librum magno satis pretio sibi comparet. Si ergo patienter audivit orationem hominis intricatam, audiat & simplicem quam reponimus responsionem.

VINDICIÆ DIVINORUM MIRACULORUM.

§ 6. **M**olitur hic homo propositam sibi miraculorum, de quibus agendum est, refutationem dupli via; Primo ex *fundamentis lumine naturali cognitis, ut pote maxime notis,* inquit (p. 81.c.) sed & quamvis se dicat duxisse consultus, ut eum ordinem institueret, subjicit tamen ibidem, etiam ex *sola Scriptura dogmatibus* & *fundamentis idem se facile potuisse; quod ut unicuique patet, inquit, hic paucis ostendam.* Satis animose. Ego, qui fateor mihi fundamenta ipsius naturalia plane inania & insulsa videri, consultius contra mihi & aliis judico, prius illa Sacrae Scripturæ loca inspicere, ad quæ provocat, & quæ idem secum testari profitetur: Nam *Prophetæ hac eadem* (inquit p. 82. c.) *ut si nos amplexi sunt:* quod si verum est, puto plus quam mirum jure videri debere, quod, per integrum spacium termille circiter annorum, nemo mortalium præter hunc hominem solum, istam ipsorum prophetarum sententiam observaverit.

§ 7. Audiamus ergo probationem istam ex ipsa Scriptura. *Scriptura* inquit (p. 81. c. d.) *de natura in genere quibusdam in locu affirmat, eam fixum atque immobilem ordinem servare, ut Ps.*

148. vers 6. *Jerem. cap. 31. vers 35, 36.* Verum hoc est: sed non est verum, quisquis de fixo naturæ ordine quid scribit, eum negare illa unquam extra naturæ ordinem miracula evenire potuisse. Melius, credo, ut alibi, ita hic quoque dixisset homo, si serum vellet consentire, rerum

naturalium tam ignaros fuisse prophetas , ut cum judicium parvi sit faciendum.

§ 8. Ille vero recte eos dicet in hac parte sentire cum philosopho Salomone. Audiatur ergo & ille , cui longe majorem ac solidiorem superius veritatis cognitionem, quam ullis Prophetis adscripsit : de eo sic porro loqui pergit. *Philosophus præterea, in suo Ecclesiaste cap. I. vers. 10. clarissime docet, nihil novi in natura contingere,* Et v. 11, 12. hoc idem illustrans ait, quod quamvis aliquando aliquid contingat , quod novum videtur, id tamen novum non est, sed in seculis quæ antea fuerunt, Et quorum nulla est memoria, contigit ; nam, ut ipse ait, antiquorum nulla est apud hodiernos memoria , nec ulla etiam hodiernorum apud posteros erit. Hic notandum est, ipsum quo facilius lectori obtrudat , miracula in Scripturis ea non dici, quæ præter naturæ ordinem evenerunt, sed tantum ea quæ vulgi captum excedebant, Salomon temere & falso adscribere , quod dicat Eccles. cap. I. vers 10. nihil unquam novi in natura contigisse. Dixerat ille vers 9. nihil esse novi sub sole : at naturæ mentionem nusquam fecit. Si propositum habuisset de naturæ immutabilitate agere , non locutus esset de iis solis quæ sub sole sunt , sed ipsum quoque solem una cum iis quæ supra sunt simul complexus esset. Sed & quid absurdius, quam eum qui docere velit nihil unquam extra naturæ ordinarium cursum evenisse , si id Salomon intendisset, provocare ad antiqua sæcula, quorum nulla memoria est? Etiamsi Salomon concederem simile quid ejus quod nunc mihi novum

novum videtur evenire potuisse etiam olim in illis prioribus saeculis; An eo ipso evicisset, id fuisse tunc quoque juxta naturae ordinarium cursum factum? Evenit: ergo evenit secundum ordinarium naturae cursum. Quis eum tam inepte loquenter introducere audeat. Dico ego ex hoc ipso quod ad antiqua illa saecula provocat manifestum fieri, Salomonem ibi locutum esse de rebus quae extra consuetum ordinem evenerunt; quae tamen per vices aliquando recurrerunt: qualia sunt, enormes tempestates, fames, pestilentiæ, inundationes, ignoti morbi &c. quae fortasse in poenam hominibus immissa fuerunt. Si de talibus Salomon loquitur fieri non potest ut dicatur eo argumento docere velle id quod novus hic ei philosophus tribuit. At mihi videtur id quod dicit multo facilius applicari posse ac debere ad eas res, quae in communi hominum vita, quam quae in ipsa natura extra ordinem eveniunt. Verum est quidem cum exempla seu similitudines etiam à rebus naturalibus petere; at non vult, si bene attendas, eas considerari tanquam immutabiles, & ab omni inconstantia alienas: sed tanquam res quae quasi in vanum laborent plus quam credi posset, quia semper etiam suus ipsis labor actus in orbem reddit. Oritur sol, inquit, & occidit sol, & ad locum suum unde ortus est regreditur: Sic ad circuitus suos reddit ventus: omnia flumina pergunt ad mare, & illuc revertuntur unde processerunt, ut rursus redeant. Quo fine vero ista? Ut ad hominum inanes & inutiles labores veniat, quem scopum in toto hoc

scripto propositum habet. Sicut jam ante indicatum fuit vers 3. cum dixit; Quid utilitatis est homini de universo labore suo, quo laborat sub sole? Agit igitur non obscurè de rebus, quæ ab hominibus, dum in hoc mundo sunt, geruntur. Et hoc præcipue sibi velle in Ecclesiaste illa verba *sub Sole*, cuivis, ne multa conqueram exempla, protinus apparebit ex his paucis, quæ leguntur.

Cap. 1. vers 3. 12, 13, 14. & cap. 2. vers 3. 11. 17, 18, 20, 22. Ostendere vult, inquam, Salomon, nullum homini laborem in hac vita veram animi tranquillitatem adferre posse, sed ejus loco tedium & molestiam tantum creare. Quod ut persuadeat, confirmat per totum eum librum variis exemplis laborum, quos suscepérunt homines, tum ipse, tum & alij, sive illi honesti ac laudabiles videantur, sive etiam vituperabiles vel detestandi, illi omnes denique nil nisi molestiam & animi afflictionem, inquit, pariunt, excepto, ut concludit Cap. 12. vers 13, 14. unico timore Dei, & ejus mandatorum observatione, quorum aliquando ratio erit reddenda: de naturæ vero immutabilitate in allegatis quidem hactenus locis non agit. Facile est verba in diversum ab auctori mente sensum alio torquere. Qui errare nolit ejus scopo debet insistere; sunt enim secundum subjectam materiam accipienda. Possunt igitur variis locis varios quoque habere sensus, nusquam tamen significare nihil extra naturæ ordinem evenire posse, nisi ubi demonstraveris auctorem de ipsa causatum naturalium immutabilitate agere.

§ 9. Sed

§ 9. Sed citat bonus hic philosophus adhuc duo alia testimonia ex eodem libro, in quibus non agitur de hominum operibus, eorumque molestia ac labore, quo sub sole affliguntur, sed de ipsis Dei operibus. Capite enim 3. vers 3. dicit (hæc sunt authoris de Salomone verba) *se novisse Deum omnia probe in eorum tempus ordinavisse*. Quis de eo unquam dubitabit? & quis negare possit, quicquid unquam miraculorum effectum dedit, etiam illud opportuniissimo à Deo fuisse tempore factum, sic ut nihil magis decuerit? Hæc ergo nihil ad rem. Pergit dein philosophus: & vers 14. *se novisse*, ait, *quod quicquid Deus facit, id in aeternum permanebit, nec ei aliquid addi, nec de eo aliquid subtrahi posse*. Esto: quamvis dici posset, falsum esse de infinitis rerum individuis, ea æterna esse, & tam perfecta, ut nihil iis addi, nec detrahi possit; sed concedatur tamen verum id esse de rerum ipsarum speciebus (quoniam ne hoc quidem video, quomodo philosophus evinceret, rerum species, quæ sunt universalia, quæque nullam nisi in singularibus habent subsistentiam, ipsas per se esse opera Dei) quod hinc tandem colligere intendit. *Qua omnia, inquit, clarissime docent, naturam fixum atque immutabilem ordinem servare*. Nugas agit, perinde ac si certum sit, nulla esse Dei opera præter sola opera naturæ: quod contra esse liquet ex eo quod Christus ait Joh. 5. v. 17. *Pater meus usque adhuc operatur; & Gamaliel. Act. 5. v. 38, 39. Si ex hominibus est hoc consilium, aut opus, dissolvetur; sin ex Deo est non potest*.

poteritis dissolvere. Videmus ergo secundum scripturas hæc etiam de aliis Dei operibus posse intelligi. Sed ut ei largiamur quicquid hic videtur intendere, nondum apparet, inde sequi miracula (ibid f) in sacris litteris memorata, non nisi propter hominum ignorantiam, ut aliquid novi videris, nisi probet author hoc ipsum etiam de miraculis à Salomone hoc in loco enunciari. Id cum non faciat, ostendit se lectoribus imponeare.

§ 10. Sed consequentiæ rationem clariorem reddere velle videtur sequentibus aliquot argumentis: quorum primum ita habet (p. 81.f.82.a)
Hac igitur in Scriptura expresse docentur, at nullibi, quod in natura aliquid contingat, quod ipsius legibus repugnet, aut quod ex iis nequeat sequi. Quid refert, quod Scriptura, cuius non est hodiernis philosophorum terminis uti, non totidem verbis id enuntiet; quod tamen miracula plura commemorando, è quibus id aperte sequitur, satis manifestum facit, quoad quis contrarium non modo audacter è tripode pronunciet; sed evidenter demonstret?

§ 11. Alterum argumentum sequitur in hæc verba: *Ad hoc accedit* (p. 82.a) *quod miracula causas & circumstantias requirant, (ut jam ostendimus inquit) & quod non sequantur ex necessitate quo imperio Regis, quod vulgus Deo affingit, sed ex imperio & decreto divino, hoc est (ut etiam ex ipsa Scriptura ostendimus) ex legibus naturæ ejusque ordine.* At quam hoc totum, quod ex ejus argumentis philosophicis petitum est, insulsum.

sum sit, infra apparebit cum de miraculorum circumstantiis loquemur.

§ 12. Tertium ergo argumentum hoc est (p. 81. b) *Et quod denique miracula etiam à seductoribus fieri possint, ut convincitur ex Cap. 13. Deut. & cap. 24. vers 24. Matthei.* At quamvis illa miracula, de quibus agitur in locis & Deuteronomio & Matthæo citatis, res tantum naturales fuisse concederetur, à naturalibus & ordinariis causis dependentes, imo officiæ & præstigiæ meræ fuerint; Quid hoc ad reliqua quæ facta ait ipsa Scriptura à Deo! Et aliquando à Deo solo? Quid jam lucri fecisset author, & quam egregie causam suam apud eos egisset, si qui tales sunt qui statuant, etiam supra naturam, Deo permittente, & homines tentare volente; quod dicto loco Moses diserte testatur nonnunquam verum aliquid miraculum, id est, extra naturæ ordinem aliquid esse factum? Cur enim eos tentare dictus esset Deus, si nihil extra ordinem faciebat? qualia etiam intelligi possunt quædam ex illis esse, quæ divus Paulus memorat in 2. Thess. 2. vers 9, 10, 11, 12. Vera inquam miracula quæ non à solo naturæ ordine diminantur.

§ 13. Hactenus illa solida authoris è sacra Scriptura probatio; quæ non minus solida, sautor, atque evidens est, quam erit altera, quæ ex ipsius philosophia desumitur: solida atque evidens fortasse credulis, qui illi omnes ipsius hypotheses largientur, tum quas se pñat supra alicubi demonstrasse, tum quas hic (p. 68. f & 69. a) insuper addit, tam intricatas omnes, ut nihil in ius

iis nisi tenebras, credo, visurus sit lector. Postquam enim (p. 68. b, c. d.) recepisset ostensurum se quatuor hæc sequentia, de quibus & nos ordine, quantum satis est, agemus. 1. *Nihil contra naturam contingere.* 2. *Nos ex miraculis nec essentiam, nec existentiam, & consequenter nec providentiam Dei posse cognoscere.* 3. *Ipsam Scripturam per Dei decreta & volitiones, & consequenter per providentiam, nihil aliud intelligere quam ipsum natura ordinem.* 4. *Quomodo miracula Scriptura interpretanda sint, hæc subjicit.*

§ 14. Ad primum quod attimet, id facile ostenditur ex iis, qua in Cap. 4. circa legem divinam demonstravimus, nempe, omne id quod Deus vult sive determinat, eternam necessitatem & veritatem involvere; ostendimus enim ex eo, quod Dei intellectus à Dei voluntate non distinguitur, idem nos affirmare, cum dicimus, Deum aliquid velle, ac cum dicimus, Deum id ipsum intelligere, quare eadem necessitate, qua ex natura & perfectione divina sequitur, Deum rem aliquam, ut est, intelligere; ex eadem sequitur, Deum eandem, ut est, velle. Cum autem nihil, nisi ex solo divino decreto, necessario verum sit, hinc clarissime sequitur, leges naturæ universales mera esse decreta Dei, qua ex necessitate & perfectione naturæ divinae sequuntur. Si quid igitur in natura contineret, quod ejus universalibus regulis repugnaret, id decreto & intellectui naturæ divinae necessario etiam repugnaret: aut si quis statueret, Deum aliquid contra naturæ leges agere, is simul etiam congeretur statuere, Deum contra suam naturam agere,

agere, quo nihil absurdius. En primum ejus argumentum, in quo ego quidem nihil nisi meram caliginem video. Quis tam linceos habet oculos, ut perspiciat, authorem hic per bonam consequiam evidenter ostendere, Deum nihil quicquam extra naturæ ordinem posse? Certe qui sic loquitur ut nolit intelligi, debet negligi, ne tempus, res pretiosissima inutiliter teratur. Quæ inceptior enim argumentandi ratio, quam ista? Ostendimus ex eo quod Dei intellectus à Dei voluntate non distinguitur. Idem nos affirmare &c. Non erat aliquid collendum ex eo quod Dei intellectus ab ipsius voluntate non distinguitur, Sed prius deberet ostendi id verum esse, quam ut inde aliud concluderet; nam quod dicit id se supra evidenter ostendisse, alias putabit falsum esse. Nihil est quod impudentia humana non audeat protrudere: Eam impudentiam facile deprehendet, cui vacabit locum ab authore citatum inquirere, & serio examinare. Quid item inceptius quam, nos idem affirmare, cum dicimus, Denm aliquid velle, ac cum dicimus Deum id ipsum intelligere? Quodnam est istud principium, quæso, à natura notum, quod dictat nobis actiones intelligendi & volendi in Deo per omnia idem esse, adeo ut & mala omnia à se vetita, quia intelligit etiam velit? Mihi lumen naturale dictat duo diversa nos affinare, cum vocibus utimur quæ manifeste diversas habent significaciones, quas nos item sine mendacio aliter quam secundum ipsarum significaciones accipere non possumus.

§ 15. Sed

§ 15. Sed quia ablegat author lectorem suum ad cap. 4. fortasse is suspicabitur , ibi rem clarius explicari ac demonstrari. Dicendum ergo est aliquid & de illo capite , & de argumentatione ibidem proposita. Inscriptitur illud caput ab authore de lege divina , quamvis in eo argumentis futilissimis , id agat præcipue , si non solum , ut ostendat , nullam omnino proprie dictam esse legem divinam , ac necesse posse : quocirca & (p. 49. b. c.) colligit post multam verborum copiam temere effusam , Adamo non latam fuisse à Deo legem , ne de arbore scientiæ boni & mali comedederet : ita & nec cuiquam alii proprie dictam legem à Deo ullam unquam esse latam , quæ scilicet voluntatem ipsius contineat ; sed quæ leges divinæ nobis esse judicantur , respectu Dei nihil esse aliud , quam meras affirmationes aut negationes æternam veritatem continentes. V.G. Cum dictum est Adamo , ne edas de fructu illius arboris , alioqui morte morieris , sensum nullum esse alium quam hunc ; Cum edes de arboris illius fructu , id quod jam est à me ipso decretum ut facias , et si tibi Adame nondum revelatum , certo morieris. In hoc capite ergo manifestissima ponuntur atheismi fundamenta. Si enim nullæ sunt proprie ac vere dictæ Dei leges , ergo nemo proprie ac vere dici potest Dei leges violare: tum si verum est id quod in eodem capite (p. 44. b.) absolute concedit author (nam concedete huic homini idem est quod probare , quamvis agat de eo , quod scit ipse infinitis mortalibus improbari) *omnia ex legibus naturæ universalibus determinari*

nari ad existendum & operandum certa ac determinata ratione ; sequitur omnia necessario evenire secundum ipsa Dei decreta ; quibus nemo nec potest nec debet reluctari velle. Quod si ita est , quæ , quæso , potest in illo peccato homini culpa tribui , & quæ ratio ipsum convincere potest , quod ullam m̄creaturę poenam , seu in hac , seu post hanc vitam ? Ita molitur novus magister , dum hominibus omnem metum adimit , impietatis semina ipsis infondere , quo tollat omnem plane Religionis necessitatem , & ei substituat omnium plane libidinum , quandiu hominibus occultari possunt , plenam licentiam , per certissimam impunitatis exspectationem . At qui scit ipse , nullos esse seu aerios spiritus , seu dæmones Platonici dictos , quibus aliqua libertas à Creatore Deo concessa est , qua possunt aliquando non totam quidem rerum naturam mutare , sed aliquid saltem in hac aut in illa ejus parte (sicut & ipsi homines multa possunt) unde totam illam necessitatis absolutæ in rebus omnibus concatenationem collabi necesse est . Quāvis autem tam aperte absolutam omnium rerum necessitatem hic concederit , seu adstruxerit , tamen in eadem pagina (44. e) monet , ad usum vitæ melius , immo necesse esse res ut possibiles considerare . Quo verissimo verbo ostendit , suam politicam nullius esse momenti , id est , eam suæ ipsius Theologiae repugnare ; nec posse administrari rem publicam , nisi ab eo , qui per omnes vitæ actus simulatorem se præstet eximium , nec vereatur unquam vel Dei nomine ipso , si res ita ferat , nefarie abuti .

Quo-

Quocirca mortalibus certe fuisse utilius ipsam suam Theologiam (ut vitæ ipsorum perniciōsam) cum politia non miscere: quia miscella ista alio non potest tendere, quam ut Principes & Magistratus ignaram plebem mentiantur, se ex sincerae conscientiæ dictamine cum ipsis agere: quæ ignorantia ubi apud illos cessaverit, quid supereft, nisi ut homines illa naturali sua quisque libertate utantur, & in mutuam undique perniciēm ruant.

S 16. In hoc ergo eodem capite (p. 48. f. & 49. a. b.) legitur insignis ea demonstratio, ad quam hoc loco lectorem provocat author his verbis. *Voluntas Dei à Dei intellectu non nisi respectu nostrae rationis distinguitur.* En stolidam authoris rationem, qui putat se demonstrare id quod concedit, vel affirms. Sed addit tamen hujus suæ sententiæ explicationem, ut imponat lectori incauto, quod explicatio quævis aliis tantum verbis facta non sit petitio principii, ut loquuntur, sed bona ac solida demonstratio; Sic igitur pergit. *Hoc est, Dei voluntas & Dei intellectus in se revera unum & idem sunt, nec distinguuntur, nisi respectu nostrarum cogitationum, quas de Dei intellectu formamus.* Exempli gratia, cum ad hoc tantum attendimus, quod natura Trianguli in natura divina ab aeterno continetur, tanquam eterna veritas, tum dicimus Deum trianguli ideam habere, sive naturam trianguli intelligere: sed cum postea ad hoc attendimus quod natura trianguli sic in natura divina continetur, ex sola necessitate divina natura, & non ex necessitate

sitate essentiæ & naturæ trianguli ; imo quod necessitas essentiæ & proprietatum trianguli , quantum etiam ut aeterna veritates concipiuntur , à sola necessitate divina naturæ & intellectus pendeat , & non ex natura trianguli , tum id ipsum quod Dei intellectum vocavimus . Dei voluntatem seu decretum appellamus . Quare respectu Dei unum & idem affirmamus , cum dicimus , Deum ab aeterno decreuisse & voluisse tres angulos trianguli aquales esse duobus rectis , vel Deum hoc ipsum intellectisse . Hæc est illa clarissima , solidissima , ac certissima ex ipsis à natura notis principiis , seu notionibus evidentissimis petita demonstratio , tam evidens si authori gratificari velis , ad probandum quod respectu Dei intellectus & voluntas Dei per omnia idem sunt , quam quod bis duo faciant quatuor . Mihi vero hæc tam perspicua non sunt : optasse ut exemplum protulisset tam subtilibus speculationibus non involutum : sequar tamen præuntem , & dicam , nullo modo evidens , imo falsum esse secundum principia à natura nota , quod natura trianguli sic in natura divina continetur ex sola necessitate divinæ naturæ , & non ex necessitate essentiæ & naturæ trianguli : nulla enim veritas cujuscunque objecti secundum naturalis Luminis principia à sciente , sed ab objecto ipso pendet . Stultum est ergo authorem petere , ut ipsi concedamus , quod veritas quæ in triangulo inest non pendeat ib ipsa natura trianguli , cum in Deo idea trianguli , hoc est , ipsum triangulum , tanquam objectum intellectus divini consideratur . Certe non evidens

evidens esse quod à sola tunc intellectus divini perfectione pendeat ea veritas, puto omnes & singulos mihi concessuros: credo etiam infinitos mortales concessuros quod omnia & singula non eadem ratione in Dei intellectu & voluntate consideranda sint, qua considerati potest triangulum; nam trianguli quidem natura æternam & immobilem habet veritatem, sed non sic etiam omnia alia. Imo credo, infinitos esse etiam eruditos, qui ex naturali lumine agnoscere non possunt, Deum ab æterno omnia & singula intelligere, nedum ut ex eodem intelligent, qua ratione & quo modo rerum singulorum ideæ in ipsius intellectu existant.

S. 17. Quis ergo tam insanus erit, ut ob hujusmodi Chimæras sibi obtrudi patiatur, Deum omnia quæ scit etiam necessario velle? Dicant id illi quibus perinde est, sive eum justum sive injustum statuant, qualem se esse hic Theologus variis mihi locis indicat: qui me judice minime demonstravit, eadem necessitate, qua ex natura & perfectione divina sequitur, Deum rem aliquam ut est intelligere, ex eadem sequi Deum eandem ut est velle: Quod enim eam ut est inteligit, postulat naturæ ejus perfectio, quæ procul dubio per errorem vitiaretur, si rem aliter intelligeret, quam esset; quemadmodum item perfectio naturæ ejus, quatenus in sanctitate consistit, vitiaretur, si aliquas veritates, rerum nempe veritatum tales existere vellet quales sunt.

S. 18. Hæc ad hypothesin ex capite 4 petiti, quam puto me ostendisse, nihil esse aliud quam

quam merum authoris somnium. Redeamus ab isto diverticulo in viam, id est, ad id quod in hoc sexto capite deinceps subjicit, cum dicit, *nihil nisi ex solo decreto divino necessario verum esse* (p. 68.)

f) Quid audio? An non necessario verum est, ipsum Deum esse? An non necessario verum, nihil ei posse æquale dari? An illa dubia per se fontent, nisi decretum Dei intervenisset? An factum etiam infectum fieri posset? Unde nos hæc magister iste docebit? Quid opus est cum aliquid est hoc, aut tale, vel tale, ut decretum Dei accedit, ne fortasse aut non hoc sit, aut non tale, vel tale quod aut quale necesse est esse, eo ipso quod vel hoc, vel tale aut tale est?

§ 19. Judicet vero lector, quam recte magister hic colligat, indidem clarissime liquere leges naturæ universales mera esse decreta Dei, qua ex necessitate & perfectione naturæ ipsius sequuntur: quam perfectionem, si talem cum homine isto statuas, quæ nullam omnino arbitrii libertatem habere potest, triumphat certe: at si contra vel minimum quid libertatis hujus Deo tribuas, in fumum abeunt omnia ejus ampullata verba. Hæc latius deduxi ad primum ipsius argumentum, eo tantum, ne quid videar studio omisisse.

§ 20. Alterum addit in hæc verba (p. 69. b.) dem etiam facile ex hoc posset ostendi, quod nimirum potentia naturæ sit ipsa divina potentia & virtus, divina autem potentia sit ipsissima Dei sentia: sed hoc impræsentiarum, inquit, liberius omitto. Habes viri argumenta Achillea, quæ era & clara esse persuadeat socijs suis, qui fide

Implicita ipsi gratificari omnia volent; jaetet apud illos, (eadem p. 69. d.) quod nulla sana ratio judeat naturae limitatam potentiam & virtutem tribuere, ejusque leges ad certa tantum, & non ad omnia, aptas statuere: non apud alios, qui sentiunt, nullam sanam rationem suadere, ut Dei potentia ad naturae potentiam restringatur, nisi ipsi omnem arbitrii libertatem adimas, seu quod eodem redit, nisi plane eum abneges: nam ipsius summi Dei notioni, ut liquet ex omnium gentium consensione, repugnat, cum tales statuere, ut libertatem arbitrij nullam habeat. Docet ergo sana ratio naturam non tantum legibus suis universalibus, sed & ipsi libero Dei arbitrio perpetuo subjici. Quis enim est, qui Dei potentiam ad naturae potentiam restrinxit? Si dicat, ipsum Deum id fecisse, postulabo, ut id solidis, non nugatoriis, qualia hactenus dedit, argumentis probet.

§ 21. Ex quo simul appareat, perquam absurdum esse id, quod pro sua sententiae confirmatione ibidem (p. 69.e) subjicit his verbis: *Alias enim quid aliud statuitur, quam quod Deus naturam adeo impotentem creaverit ejusque leges & regulas adeo steriles statuerit, ut saepe de novo ei subvenire cogatur, si eam conservatam vult.* O dignum tanto philosopho argumentum, ad colligendum, quod naturae potentia non limitata, sed infinita potius sit, si putat aliqui per ipsa miracula naturae statum suisse redintegrandum! Sin hoc intendit, ut mihi verisimilius fit, quod aliud Dei subsidium post singula miracula, ut quae naturam scilicet violarent, fuisset necessarium

rium ad ejus restitutionem , ostendat, ex sententia nostra ea miracula , quæ subinde facta sunt, eam vim habuisse , ut per ea , citra novum subsidium, totus ipse naturæ ordo corrumpendus fuisset : quasi corrumpenda esset tota in universum atque in æternum omnium hominum natura , si in me uno aliquid , præter naturam eveniret. Ergo hæc novi philosophi pro naturæ conservatione sollicitudo plane supervacanea est. Addo, eo ipso quod naturæ limitatam modo potentiam & virtutem tribuamus, nihil aliud statui , quam, Dei potentiam & libertatem in ipsam naturam domainum habere : ex quo etiam porro sequitur, id quod ipsi tam videtur absurdum , vulgum sibi recte (p. 67. d.) duas potentias numero ab invicem distinctas imaginari , scilicet potentiam Dei & potentiam rerum naturalium : quas duas auctor ipse male confundit. Quomodo enim potest eadem numero potentia esse rerum diversarum, Dei & naturæ, creatoris & creature, causæ & effecti ? Et cur non rectius, quam ipse, vulgus statuit, illam quidem infinitam, quod ratio protinus amplectitur , quam primum modo supremum Deum agnoscit ; hanc non item ; nisi doceat novus philosophus perfecta fronte , pro Deo natu- ram substituendam esse ?

§. 22. Post terribilia hæc argumenta audi, quem sibi triumphum canat , quasi speret mox jō supremum omnes scholas acclamaturas. Ex his clarissime sequitur, inquit, (p 69. f. 7 o. a.) no- men miraculi non nisi respective ad hominum opini- niones posse intelligi , & nihil significare, quam

*opus, cuius causam naturalem exemplo alterius
rei solita explicare non possumus, vel saltem ipse
non potest qui miraculum scribit aut narrat. At
cur non potest etiam complecti, si quid sit præ-
ter naturæ ordinem? An ideo fortasse quia ut ipse
ait (p. 70. a.) in sacris litteris multa tanquam
miracula narrentur, quorum causa ex principiis
verum naturalium notis facile possunt explicari?
Verum, præter ista, & alia plurima sunt, ad quo-
rum explicationem per naturales causas nemo
mortalium se accingere audeat. qualia v. gr. sunt,
quod Vir primus *ex terra*, mulier prima *ex viro*
costa conformata est: sic &c, quod è spiritu sancto
sine virili congressu Dominus Jesus conceptus est
& quod aquis non modo ipse inambulavit, sed
& Petro idem posse largitus est, & infinita illa,
quæ hominibus miraculose præstitit sanationum
à morbis beneficia, & à Diaboli potestate libera-
tiones; cui illo tempore, quo versabatur Domi-
nus Jesus in terris, major Dei permisso potestas
fuit in Israëli, ipsius populum, quam unquam
antea; ut agnosceretur is qui Satanam sub pedibus
nostris deturbare poterat, cum solo verbo etiam
absens eum potenter expelleret, & quibusvis
corporibus, sola voluntate, nullis admotis præsi-
dijs, integrum sanitatem unico temporis momen-
to, quod natura non potest, nihil justo & plæ-
rumque etiam longo satis spacio, restitueret. Ad-
de, quod ipse etiam toties futurum esse prædictixit,
quod & evenit, ut ex vera morte in veram dein-
ceps vitam, ad doctrinæ, quam hominibus tradi-
derat, confirmationem, à patre suo cœlesti revo-
catus*

eatus est. An hæc quoque sibi sumet per naturales causas explicanda hic Philosophus, an impudenter reponet, quod non potest ipse, alios forsitan præstituros? An non cogetur saltem fateri, quisquis Deum aliquem agnoscit, varias simul causas naturales, subito ac præter consuetum ordinem, ad ea efficienda compulsa esse, quæ illa miracula alioqui non efficerent, nisi tunc regium Dei quoddam accessisset mandatum? At hoc ipsum miraculum nullo altero minus censeri debet. Tali vero omnino oportet ea signa fuisse, quæ certo ostenderent, Jesum à Deo esse missum ad eam doctrinam hominibus tradendam, quæ ipsos credere jubebat etiam ea quæ supra naturam sunt; quale hoc imprimis est, quod Jesus iste Nazarenus mortuos aliquando miraculose suscitaturus, ac pios æternæ vitæ præmio remuneraturus sit. Quibus quæso naturæ operibus vellet hic disputator, ipsum talē doctrinam certo confirmare? An id ausit ipse vel cogitare? Ergo relinquitur, vel nullis operibus eam, ut oportebat, demonstratam esse, aut demonstratam esse non per apparentia sed per vera miracula, id est, per talia opera, quæ nos ter hic philosophus negat unquam esse facta, ut totam Christi religionem destruat.

§ 23. Si excipiat, hæc omnia denique in causas mere naturales revolvi, si juxta ipsius doctrinam, quam in 4. capite proposuit statuamus, ex æterno Dei decreto naturales omnes causas ita concatenatas fuisse, licet ea concatenatio nobis sit occulta, ut quo tempore singula fiebant, miracula per causas tamen naturales (nam earum

potentiam statuit illimitatam esse) effecta darentur. Verum aliud est dicere, quod cuivis promptum, aliud, quod hic postulamus, probare.

§ 24. Instare poterit, (ut p. 69.c.) *Quicquid fit, sed secundum leges & regulas, qua aeternam necessitatem & veritatem involvunt, fieri.* At hoc verbum, si penitus attendatur, per summam blasphemiam etiam omnium malorum, quae committuntur, Deum palam statuit unicam esse causam. Sed ne extra quæstionem abeam, si hinc argumentum petere velit, dicam, argumentum ipsa quæstione esse obscurius.

§ 25. Atque ita jam absolvimus primum & præcipuum hujus capitis punctum, quod ipsi erat, nihil scilicet extra naturæ ordinem posse fieri: ad cuius probationem non dubito, quin omnes, qui modo aliquid vident, multo potentiores ab hoc tanto promissore & clariores rationes expectaverint. Veniamus ad alterum, in quo probandum suscipit, *Nos ex miraculis nec Dei essentiam, nec existentiam, nec providentiam posse intelligere, sed contra hac longe melius percipi ex fixo atque immutabili naturæ ordine* (p. 70.d.)

§ 26. Et hæc quidem explicaturus, de Dei essentia, quæ primo loco expedienda erat, atque ostendendum, quanto facilius ex fixo naturæ ordine, quam ex miraculis ea intelligeretur, protinus altum agit silentium. Jure, ni fallor. Nam quomodo ex certo & fixo naturæ ordine investigari poterit, quæ sit ejus qui omnia moderatur essentia? Ego, quicquid garriant isti grandiloqui ostentatores, eam imperceptibilem esse dico, ac nihil

nihil plane de ea constare posse, nisi quod ipse in verbo suo revelat, imo, nisi ipso praeunte, nefas esse puto in eam curiosius inquirere. Veniam ergo hanc etiam Vulgo det philosophus, ut ex miraculis non demonstrare valeant essentiam Dei, quam & ipse ut sibi non noscibilem satis vel ex fixo naturae ordine praetermisit.

§. 27. De ejus existentia & providentia generatim sumpta, equeidem non multum repugnavero, si quis eas contendat, melius ex immutabili naturae ordine, quam ex miraculis percipi; cum ad eas agnoscendas non ad haec, sed ad ipsum naturae ordinem etiam Scriptura nos iemit; ut liquet, si quis cum attentione legat Actor. cap. 14. & 17. item 1. ad Rom. Et quis est qui considerato illo, undique tam pleno sapientiae opere ac regimine mundi, non praesentem Deum vel ex minimis etiam quibusque creaturis agnoscat; quarum singulæ tam manifesta exhibent divinitatis specimina, ut quemvis attentum rimatorem in tantum stuporem adigant, ut fateri cogatur, se eas ne admirari quidem satis unquam posse: ac mox agnoscere, vel natura ipsa duce, si aliquem earum numerum consideret, eum qui talia potest omnia posse? Quis item non lubens admittat, Dei providentiam, quæ omnes curat, rectius ex eo colligi, quod cum naturae ordinem instituit, quo per omnia saecula omnes nutriantur, quam ex eo quod Israëlitæ manna per annos quadraginta in deserto olim paverit? Ut ne dicam, quod multa miracula non ad integros populos, sed ad paucos tantum homines seorsim

pertinuerunt. Non est quod hic multum litigemus.

§ 28. Sed quis concedet Sophistæ , nec ejus existentiam nec providentiam ex ijs nos posse agnoscere ? Concedo sane nusquam Scripturam, nec Veteris nec Novi Testamenti , quod sciam, ullum memorare miraculum esse factum, ad probandum hoc ipsum quod Deus aliquis existat : nam alij fuerunt miraculorum fines : fateor item, nescire me, quibus in oris illud vulgus inveniatur, quod supra dixit existimare , ex nulla re clarius existentiam Dei probari posse , quam ex miraculis , sed probari eam sane ex ijs posse apparet , si vel minimum quid de ipso docere possunt ; id quod non possent, nisi ipse existeret.

§ 29. Prævidit fortasse , id hibi objiciendum, coque ut anteveniat eam exceptionem , dicit (p. 71. d.) *Ex opere , & absolute ex eo , quod nostrum captum superat , nos intelligere nihil posse :* ut ingeniosé mox colligat, *Ex miraculo sive opere quod nostrum captum superat , nec Dei essentiam , nec existentiam , nec absolute aliquid de Deo intelligere nos posse.* Ac quis non videt , hanc esse captionem , & lusum puerilem ? Nam et si meum superet captum , quæ sit proxima & necessaria miraculi causa , non superat tamen captum meum , quod ipsum illud ab aliqua pendeat causa. Si ergo pendet à Deo , quod est necesse , cum ex hypothesi & mea & ipsius non pendeat à naturæ ordinario cursu , an non sole clarus mihi sequitur ex tali miraculo , habere Deum potentiam faciendi aliquid vel extra , vel supra , vel contra naturam ?

turam? Id quod non est nisi ejus qui superior ipsa natura sit.

§ 30. Scio, ipsum hic posse regerere id quod scribit (p. 72. b.) *Cum miraculum opus limitatum sit, nec unquam nisi certam & limitatam potentiam exprimat, (ut suaviter lepideque nugatur) certum est nos ex tali effectu non posse concludere existentiam causæ, cuius potentia sit infinita.* Eodem argumento liceat ipsi divinæ potentiae infinitatem irridere, quotiescumque demonstratur per creaturas, quæ ipsæ singulæ non minus quoque limitatae sunt, quam miracula. Quæso ostendat mihi ipse vel ex Sole omnium creaturarum, ut videtur, præstantissima, imo ex omnibus omnino creaturis simul sumptis, divinæ potentiae infinitatem, si tam præfractus esse velim, quam ipse est. Non poterit. Cur ergo non me possit miraculum etiam convincere de Dei, seu de ejus qui naturæ legibus non adstringitur, existentia?

§ 31. Cur non item de providentia Dei erga eos, in quorum gratiam miracula ipsa edidit? Loquor enim jam de particulari Dei providentia, non de generali illa, quam adversarius tam magnifice aliquando post extollit, *qua totius* inquit *natura rationem habet* (p. 74. b.) oblitus etiam particularem illam nobis esse considerandā, quam solam miracula docere, dicuntur: de qua sola nunc illi agendum esset. Nam quid iniquius, quam ipsum affingere nobis, quod urgeamus, miracula extraordinaria docere illam Dei providentiam, *qua tota rerum ordinaria natura*

dirigitur. At stulte ab ipso ita colligitur, non docent miracula, per Dei providentiam totius naturae rationem haberi; Ergo nihil de ejus providentia docere possunt. Quin contra & existentiam & providentiam ejus inquam solide possunt docere, non modo quatenus opera sunt, que hominum captum superant aut superare creduntur, verum etiam quatenus supponerentur ut ipsius verbis utar (ex p. 72. d) ordinem naturae destruere, sive interrumpere, aut ejus legibus repugnare, quamvis ibidem jactet, se demonstrare, quod eantibus non tantum nullam Dei cognitionem dare possent, sed contra illam quam natura liter habemus adimerent, Et nos de Deo & omnibus dubitare facerent. Credo, ipsum eos solos respicere, cum sic loquitur, qui supponunt, quod Dei essentia nihil possit esse aliud, quam ipsius naturae potentia, ut supra dixit, aut qui saltem natura ordinem, eodem modo quo ipse vult, fixum atque immutabilem ex Dei decretis concipiunt (p. 72. f.) sed alijs, qui justam in Dei voluntate libertatem, ejusque in creaturas dominium agnoscunt, mera stultitia est nova hæc philosophi sapientia.

§ 32. Is vero, antequam ad tertiam quæstionem procedat, hanc suam sententiam, nempe quod ex miraculis Deum non possumus cognoscere (p. 73. b.) ipsa quoque auctoritate Scriptura confirmare aggreditur. Ego dico, nisi miracula censuissent Christus & Apostoli idonea ad veram & salutarem Dei cognitionem hominibus ingenerandam, non tam saepè ijs fuisse usuros, vel ad ea pro-

provocaturos. Manifestæ igitur Scripturæ obloquitur novus philosophus, qui quamvis profiteatur ipse ibidem, *Scripturam hoc nullibi aperte docere, facile tamen ait ex ipsa id concludi posse, imprimis ex eo, quod Moses Deut. cap. 13. præcipit, ut prophetam seductorem, quamvis faciat miracula, mortis tamen damnent* &c. Ex quibus clare sequitur, inquit, miracula etiam a falsis prophetis posse fieri, & homines, nisi Dei vera cognitione & amore probe sint muniti, & que facile ex miraculis falsos Deos, ac verum posse amplecti. Hoc præsupponit magister, permittere Dei sapientiam & æquitatem posse, ut nec pauciora numero, nec minora virtute miracula faciant falsi prophetæ aut doctores, quam ea vel omnia simul sumpta fuerunt, quibus aut prius Isrælitarum, aut posteriorius Christianorum religio confirmata fuit, ne excluso quidem eo miraculo, cuius simile ab orbe condito non auditum est, ut quis ei qui cœcus à nativitate esset, visum restitueret; neque ijs, quibus vere mortui restituti sunt in veram vitam, cum doceat nos sacra Scriptura, talia tantum ab alijs illis aliquando fieri posse, quibus seducantur homines, qui amorem veritatis, qua salvarentur, recipere noluerunt. Seducuntur levibus, iij tantum, quibus leves sunt animi. Quod & ipse, etsi dissimulanter fatetur cum ab hoc periculo eximit homines vera Dei cognitione & amore probe munitos. Sed non opus ei erat tam sollicita cautione: requirebatur tantum, ut ostenderet, ob falsorum prophetarum miracula eos etiam, qui res æqua rationis lance tantum perpendere vel-

lent, in codem versari seductionis periculo, cum nondum eam Dei cognitionem habent ad quam eos adspirare oportet. Si locum illum Deut. 13. bene attendisset, agnovisset facile, in eo sermonem institui ad eos, quibus nulla justa causa esse poterat, ob unum aliquod prædictionis miraculum a vero Deo, qui se ipsis tam abunde patefecerat, deficiendi: vidisset etiam, ex eo textu posse patere, si quid tale Deus pateretur evenire, pastrum ideo tantum fuisse, quod ipsi veritatis amorem non digne receperissent, atque ideo in eam incidere temptationem essent meriti. Quod si vero etiam hoc loco per veram Dei cognitionem eam intelligit, quam supra nobis depinxit (p. 72. l. 1. & 2.) de qua etiam infra erit aliquid dicendum, dico, cum insignem lectori suo fucum facere, (nam is hic procul dubio salutarem cognitionem, de qua jam agimus meditatur:) adde quoque aperte falsum esse, id quod ibi a Mose dicitur, *Dominus Deus vester vos tentat, ut sciat, num eum ametis integrum corde vestro & animo vestro* Deut. 13. v. 3. ad eos dirigi, qui philosophicam illam Dei cognitionem habent, aut habere debent.

§ 33. Audivimus primum & primarium argumentum: sequitur secundum, quod Israëlii ex tot miraculis nullum de Deo sanum conceptum formare potuerunt, quod ipsa experientia testata est, inquit (p. 73. e. f.) Nam, cum sibi persuaderent, Mosen ab ijs abiisse, numina visibilia ab Aharonem petierunt, & virtulus, proh pudor! eorum Dei sunt idea, quam tandem ex tot miraculis formaverint. Ego contra, quamvis dicere possem, stul-

tum mihi videri argumentum , cum sic colligit,
 Non formaverunt sibi ullum de Deo ex tot miraculis sanum conceptum , ergo nullum sibi inde formare potuerunt ; tamen hoc omisso dicam , eos optime intellexisse , illum Deum solum , qui Mosen ad ipsos misericordia , ex Aegypto se eduxisse : cum tamen is nondum se sub ulla imagine colli vertuisset , Mose digresso , ab Aharone petiisse , ut visibilem sibi aliquam ejus colendi figuram proponeret , adoraturi quamcumque is effingeret . Non ergo ex miraculis illis vituli ideam sibi formaverunt , sed statuæ formandæ auctoritatem Aharoni soli permiserunt . Cur jam ergo non statuit potius hic philosophus , cum Mosen discessisse putarent , eos lapsos fuisse ad illam insaniam , ad quam ipse sophista , tanquam ad summam sapientiam , omnes homines hortatur , (quoniam graviter ea de causa deinceps puniti fuerunt Israëlitæ ,) ut judicarent , quod Dei externus is esset cultus , ab uno quoque , quamvis eum minus etiam in animo suo probaret , exercendus imo vel contra propriam conscientiam , quem princeps injungere vellet ? Qua de re si quis plenius impiam Theologico , seu Atheopolitici , sententiam cognoscere velit , legat modo libri ipsius Caput . 19. ibi videbit , me ipsum suis hie depingere coloribus , ac nullo alio quam suo ipsius jugulare gladio . Licebat ergo Israëlitis , Mose amisso , cui jure putabant succedere Aharonom , secundum hujus magistri hypotheses vitulum istum in veri Dei honorem colere . Nec video cur ipsum hujus ipsorum facti tali tempore pudere

debuisset : quin si vixisset inter ipsos , chorum ,
puto , duxisset procul omni dubio .

§ 34. Tertium argumentum : *Asaph quamvis tot miracula audivisset , de Dei providentia tamen dubitavit* (p. 73. f.) Respondeo , neminem docere , visa , nedum auditam modo , miracula pietatem & fidem de Dei providentia hominibus infundere potuisse . Fatendum est , eos etiam , qui de miraculis nulli dubitabant , in ejusmodi tentationes aliquando potuisse incidere ; eo quod plurima ad demonstrandam illam erga singulos providentiam parum admodum , aut etiam nihil omnino , faciebant : sed tamen ijdem illi , ubi verbum Dei per omnia serio attendunt , eas tentationes superare possunt & solent , si cum Asapho ingrediantur & ipsi sanctuaria Dei , & considerent impiorum novissima , ut in illo ipso Psalmo 73. v. 11. Asaph idem testatur . Tunc ergo etiam per miracula in ipsa illa fide providentiae divinæ confirmantur : nam & ea jubet Sacra Scriptura ad ejus fidei confirmationem attendi . Quod nec mirum , cum appareat ex ijs quædam impiorum novissima etiam quasi ad oculum demonstrasse ; qualia fuerunt , Diluvium veteris mundi , Sodoma & vicinarum urbium interitus , Pharaonis cum exercitu submersio , Choræi , Daðhanis , & Abironis cum suis pet terræ hiatum absorptio , & alia nonnulla , quæ judicem Deum hominibus proposuerunt . Quid minus ergo demonstrat hoc argumentum , quam Deum aut ejus providentiam ex miraculis non posse agnoscí ?

§ 35. Sc-

§ 35. Sequitur quartum, nam numero argumentorum pugnare amat hic miles, de eorum pondere parum sollicitus: *Salomon etiam, inquit (p. 73. f.) cuius tempore res Iudaorum in summo vigore erant, suspicatur, omnia casu contingere. Vide Ecelef. cap. 3, v. 19. 20. 21. & cap. 9. v. 23. &c.* Multi, credo, istis locis existimabunt, Salomonem alios potius temere ex rerum successibus judicantes, quam se ipsum, designare: verum sive hoc, sive illud statuatur, quid facit ad concludendum, quod ne attentus quidem veritatis inquisitor ex miraculis aliquid boni haurire possit, ut ex iis cuna Salomone eodem inferat, quod omne opus Deus adducet in judicium, super omni occulto, sive bonum sit, sive malum? Eccles. cap. ult. v. ult. Probabilius est, Salomonem id ex miraculis aut doctrina Prophetarum per miracula confirmata, intellectisse, quam ex fixo naturae ordine vel ex noti- nibus universalibus & communibus, atque à na- tura notis.

§ 36. Restat ultimum, quod sic proponitur (pag. 73. f. 74. a.). Denique omnibus fere Prophetis hoc ipsum valde obscurum fuit, nempe quo modo ordo natura & hominum eventus, cum conceptu, quem de Dei providentia formaverant, possent convenire. At non opus erat, eos hoc intelligere: sufficiebat, fidem de Dei providentia eos habere, & in ejusdem sapientia acquiescere; ut & nos oportet, exspectantes, ut quæ occulta sunt suo tempore, ubi opus erit, in lucem protra hantur. Constitit illis de veritate istius providen-
tiæ.

tiæ ex ipsa veræ religionis confirmata doctrina, inde à primis patriarchis per manus tradita; quam liquet ex cap. i i. ad Hebræos tam potentem fuisse in ipsorum animis, ut per fidem, tanquam peregrini in terris vixerint, aliam quærentes civitatem, qua post hujus vitæ spaciū decursum æterna potirentur.

§ 37. Nullam habent ergo Philosophi argumenta vim ad probandum, quod ex miraculis nulla Dei cognitio haberi possit; imprimis si attendatur, quod in ipsa Scriptura sape reperitur, ipso hoc quoque autore id monente (pag. 74. c.) Deum portenta fecisse, ut hominibus innotesceret &c. & signa sui dedisse, ut Israëlitæ cognoscerent, eum esse Deum. Haec vero istum hominem non movent. Scripturæ auctoritati suam opponit confidentiam. Nam inde, inquit, non sequitur, miracula id revera docere, sed tantum sequitur, Iudaos tales habuisse opiniones, ut facile ijs, miraculis convinci possent. Respondet, probare ipsum debuisse, quod ex eo non utrumque simul sequatur; nempe & voluisse Deum, (nisi simulatorem eum fingas) id quod se voluisse dicit, ut Israëlitæ per hæc eum cognoscerent, tum & eum per hæc ipsa summam sui cognoscendi ipsis opportunitatem præbuisse, vel eo ipso quod tales opiniones haberent, vel etiam quavis alia de causa.

§ 38. Verum quicquid illa miracula potuerint, non tamen, inquit (p. 74. e) veram Dei ideam & cognitionem dare poterant, sed tantum sacerent concedentes, dari numen omnibus rebus

ijs notis potentiss. Non tantum ut concederent, o bone, sed etiam ut id intelligerent, quantum quidem ea res certo intelligi poterat. Et cur non etiam eadem opera, quod Deus ipsos ad legis suæ obedientiam ijs promissionibus invitabat, de quibus consequendis, si obedirent, nullam poterant habere dubitandi causam? Tam certa erant hæc omnia, ut certitudo major nulla jure posset postulari. Quod de vera Dei idea excipit, nil nisi nugas agit, cum per eam aliud nil videatur intelligere, quam ut supra scripsit (p. 71. e. f.) *nos emelius Deum, desque voluntatem cognoscere, quemelius res naturales cognoscimus.* Hæc est isti homini Dei cognitione: nam salutarem illam, de qua sacræ litteræ loquuntur, qua Dei à nobis præstanta voluntas attenditur, ne per somnium quidem apparer eum unquam vidisse.

§ 39. Prius quam pergamus, digressi uncula nobis hic utendum est ad examinandam rationem illam, qua (in eadem hac pagina 74. d.) utitur homo ad probandum, sequi tantum ex miraculorum commendatione in Scripturis aliquoties repetita, Judæos tales opiniones habuisse; rationem nullo certe dignam ampliore responsu, nisi quo ipsius improbitas retundatur: hæc sunt ejus verba: *Supra enim in capite secundo clare ostendimus, rationes propheticas, sive qua ex revelatione formantur, non elicere ex notis universalibus & communibus, sed ex concessis, quamvis absurdis, & opinionibus eorum, quibus res revelantur, sive quos Spiritus convincere vult, quod multis exemplis illustravimus, & etiam*

estiam testimonio Pauli, qui cum Græcis erat Græcus & cum Judæis Judæus. Quis non videt vel sulte adinodum, vel pessima fide, ad Pauli exemplum provocari, ut ostendatur Prophetas argumentatos esse ex concessis eorum, cum quibus rem habebant, opinionibus ad eos convincendos. Fungos putat esse lectores omnes, cum iis talia molitur obtudere, quæ nunquam credent ipsum **ex animo** sentire.

§ 40. Sed non mirandum est, irrisorem scripturæ eam ludibrio habere. Id apparet ex aliis item exemplis; & quibus nunc duo mihi occurunt non prætereunda. Unum est ex capite ipsius s: p. 57. Ubi verba illa Esaiæ, quæ leguntur cap. 58. vers. 8. Tunc erumpet sicut aurora lux tua, & tua sanitas protinus efflorescat, & ibit ante te justitia tua, & gloria Dei te aggregabit, illustrat hac annotationcula, post finitam paginam addita, ad illa postrema, gloria Dei te aggregabit. *Hebrei*. *mus est inquit quo tempus mortis significatur, aggregari ad populos suos, mori significat, vide Genes. Cap. 49. vers 29. 33.* Quasi legendum sit, Deus te aggregabit ad patres, aut ad populos tuos. At querendum est hic tantum quid id sit quod dicitur Dei gloria aliquem collectura. Omnibus hominibus moriendum est aliquando: an ideo gloria Dei omnes aggregabit? Ipse hoc ipso in loco dixit, Esaiam in hisce verbis, damnata hypocritæ, & libertate (legendum est ibi fortasse liberalitate & charitate erga se & proximum commendata, pro his prænua promittere. Mors si in se ipsa consideretur, poena est, non præmium; aut si præmium, non

non majus tibi præmium est Sophista in homine
pio, quam in impio: Si id vis, quod te velle existi-
mare cogor, aut quod omnium animarum ratio-
nalium essentia, si ea corporibus superest sit, pari-
modo in ipsam Dei essentiam migret, aut riden-
dos esse omnes qui quid post hanc vitam sperant,
cum ipse evanescant. Verum cur illud gloria Dei
te colliget (cum colligere perse possum nusquam
significet vitam adimere) eam tamen significatio-
nem hic postulat. Manifeste aliud nihil id sibi vult,
quam, Tunc gloria Dei decoraberis: idque in hac
vita, ut immediate addita verba vers 9. palam fa-
ciunt, Tunc invocabis, inquit, & Deus exaudiet
te &c. Frustra sperat Sophista fortasse eo quod
alibi gloriatur de Hebraicæ linguæ peritia, satis ig-
naris fore, quod locum cum pro auctoritate sua
sic exponat.

§ 41. Alterum est ex cap. 3. (Pag. ptaecipue
38) Ubi Balaamum, stulte quidem meo judicio,
miris extollit laudibus; primum eo quod Balaam-
cus his ad eum usus sit verbis, *Scio enim cui benedices benedictum, & cui maledices maledictum*
fore. Quis hinc sequi videat, etiamsi vel Deus ipse
(Non Balac, qui, ut homo, errare potuit, aut hoc
etiam solum forte spectare voluit, ut subditis suis
animis ad arma tractanda major adderetur, Si
Balaamum ad maledicendum Israelitis, vel per
mendacem adulacionem, si ita opus fuisset sic
inducere potuisset) Sed & si ipse Deus, inquam,
ea verba ad Balaam locutus esset; quis hinc se-
qui videat, quod Balaam eandem virtutem ha-
buerit, quam Deus Genes. c. 12. vers. 3. Abraham
lardi-

largitus est? Sic enim loquitur noster (pag. 334.)
 Dico ego, talem virtutem Abrahamo ibi non ad-
 scribi, quod benedicti, aut maledicti essent, quibus
 is auctoritate aut malediceret; Sed de solo favore,
 quo ob pietatem Deus Patriarcham illum com-
 plexus est, ibi agi: Benedicam, inquit, benedicen-
 tibus tibi, & maledicentibus tibi maledicam, &
 benedicentur in te omnes familiae terræ. Quid si-
 mile est in hoc Propheta Balaam, homine certe
 impiissimo, ex quo tempore ei merces iniquita-
 tis ampla oblata fuit, qualisunque ejus vita antea
 fortasse fuerit?

S 42. Et quid magis a veritate alienum fin-
 gi potest, quam id quod (ibid.c.d.) garrit Sophi-
 sta, habuisse cum id quod præcipue Prophetas de
 Prophetiæ veritate certos reddebat, nempe ani-
 mum ad solum æquum & bonum inclinatum?
 Quod diserte repugnat sacerdote Scripturæ. Nam ut
 nunc prætercam, temere illud dici, quod nihil
 prophetas de divinitate suarum revelationum ma-
 gis potuerit erudire, quam ipsorum animus ad
 æquum & bonum propensus, nam id manifeste
 falsum apparet ex Christi testimonio Matt. 7. cum
 loquitur de Prophetis iniquitatem operantibus:
 dico si non alios veros Prophetas dici volumus,
 quam eos quibus injunctum fuit, ut Dei nomine
 aliquid aliis annuncianter, (quales proprie veros
 fuissent Prophetas equidem existimo) nullus eo-
 rum unquam dubitasse invenietur, an a Deo, an
 aliunde mandatum illud suum accepisset, adeo
 ut sine ulla causa fingatur, eos certitudinem illam
 aliunde habuisse quam ex ipso Dei afflatu; sicut
 & fin-

& singitur ab ipso (p. 17.f.) quamvis Scriptura non semper Signi, quo de divinitate revelationis sue certi facti sunt, mentionem faciat, tamen credibile esse eos praeter revelationem semper signum quoque habuisse aliud. Ostendendum erat, eos, post Dei afflatum, tamen adhuc justam dubitandi causam habere an Deus esset, qui sese afflaret, an non. Dico de eo quod Prophetis mandatum fuit aliis enunciare, nullum ipsorum unquam dubitasse, nec signum pro confirmatione petivisse.

§ 43. Sed, hoc omissō, falsum esse dico Balaam ad bonum & æquum propenso fuisse animo. Legatur enim modo historia ipsa Numerorum cap. 23. apparebit, Deum ipsi diserte significasse, ne cum iis qui ad se venerant iret ad maledicendum Israelicum populum, quia is benedictus erat. Quam Dei voluntatem licet probe sciret, tamen, cum ab aliis legatis major iniquitatis merces ad iis maledicendum promitteretur, Deum tentavit, ut liceret ad Balaacum ire, ad ei quantumcunque posset gratificandum. Ubi tunc fuit animus ille ad solum æquum & bonum intentus? & nihilo minus eo ipso tempore responsum divinum ei datum est, de cuius divinitate etiam certus fuit, atque intellexit a Deo permitti sibi, ut proficeretur ad legatorum petitionem, si vellet, modo nihil aliud proferret, quam quod ei Deus loqueretur.

§ 44. At instinere, vel eo quod jam Deum impie tentasset, vel quod ex avaritia animo propendebat ad maledictionem a Deo yetitam, in illud mortis

mortis discrimen adductus est , ex quo vidit se & certo & mala morte fore multandum, si quid loqueretur aliter quam Deus ei revelaret. Adeo ut benedixerit quidem Israelitis , non tam ex animi sincera obedientia , quam ex necessitate suppli- cii evitandi , quia aut animum non ad solum bonum & æquum, sed ad Israelitis contra Dei mandatum maledicendum retinebat , ut ex eo apparet , quod variis modis periculum fecit per sacrificia, an aliquid maledictionis adversus eos obtinere posset, quamvis ignorare vix poterat, Deum non tam esse mutabilem, quam sunt homines; aut habebat animum certe fallendi Regem Moabiticum, ut iniquitatis mercedem, si non ex toto, ex parte saltē consequeretur , cum per ipsum in speciem quidem non stetisset , quo minus Balac yoto suo esset potitus.

§ 45. An major impietas dari possit ego non video; cum ergo nemo ex tam sancto repente mutetur in scelestissimum, merito in gravissimam suspicionem trahitur etiam vitæ ejus antecedentis aliquanta pars : quicquid ei philosophus noster, jam causidicum agens , per omnia patrocinetur. Nam quod Deus ei, dum erat in itinere, fuerit iratus, id etiam Mōsi , inquit, dum in Ægyptum ex Dei mandato proficiscicebatur, contigit. Vide Exodi c. 4. vers 24. (p. 38. d. e.) Quasi permisso, quam obtinuit Balaam, cum mandato quod Mōsi fuit a Deo impositum, possit conferri; & quasi similis utrobique irascendi causa fuerit. Peccavit Moses, quod negligens fuerit ad filium suum circumcidendum; non quod paratus ad mercedem iniqui-

iniquitatis, si ullo modo licuisset, demerendam. At Balaam ipso dono suæ Prophetiæ conatus est aburi. Nihil tale in Mose invenitur. Sic & lepide ejus detestanda auri fames his verbis (*ibidem e*) excusat ab hoc causidico: nam quod argentum ad prophetandum accipiebat, idem Samuel faciebat, inquit. Vide 1 Sam. 9. vers. 2. 8. Quasi Samuel etiam mercedem iniquitatis unquam approbaverit, aut animum habuerit ad maledicendum iis, quos a Deo ipso benedicendos esse didicisset, aut consilium Balaaco alicui dederit Dei populum ad idolatriam & scortationem seducendi, quo in maledictionem Dei tamen quacunque ratione præcipitarentur. Hæc minuta sunt Philosopho isti. *Nam & si in aliqua re peccavit (de eo vide 2 Pet. 2. vers 15. 16. Iude vers 11.) nemo adeo aquis, inquit, quis bene semper agat, & nunquam peccet. Quasi nullum in eo Petrus & Judas peccatum nisi leve aut vulgare notent.*

¶ 46. O! Sanctum virum quem pro clausula addit Sophista sine dubio Deo acceptissimum fuisse, nam impiorum orationes & maledicta, inquit, Deum minime movent. Hic loquitur Philosophus perinde ac si putaret, cum Balaaco, benedixisse ac maledixisse Balaamum quibus ipse volebat. Oblitus se in eadem pagina contrarium dixisse. Non enim cui ipse volebat, dixit, benedicebat, nec cui volebat, maledicebat, ut Balac putabat. At ego an semper id ille observaverit, non video unde nobis certo constare possit. His adhuc aliud subnectit Sophista ineptissimum argumentum ad probandam Balaami sanctitatem,
quod

quod saepius in Scriptura reperiatur, ad Dei magnam misericordiam erga Israëlitas testandum, quod Deus Balaamum noluerit audire, & ab eo imminentem maledictionem in benedictionem converterit. Vide inquit, Deut 23:6. Jof. 24:10. Nehemiæ 13:2. At facile intelligi id potest, etiamsi nulla in Balaamo sanctitas agnoscatur, qualisunque ille antea fuerit, Israëlitæ meriti erant eo tempore maledictionem! cuius etiā fortasse horrore, seu tunc seu aliquanto post non parum fuerant percussi. Merito ergo magnæ Dei misericordiæ hic favor adscribitur. Quare nihil stultius, quam hæc authoris verba quæ protinus pro clausula subjungit. *Quare sine dubio Deo acceptissimus erat, nam impiorum orationes & maledicta Deum minime movent.* Imo vero ex his Scripturæ testimoniis colligitur, & demonstratur, impium fuisse Balaamum, cuius orationem Deus exaudire noluit, & cuius animo conceptam maledictionem in benedictionem convertit, quia impiorum orationes & maledicta Deum minime movent. Prophetandi donum Deus ei non abstulit, sed scelestam linguam compressit.

§ 47. Et hæc obiter dicta sunt, ut intelligat Lector, quam parum accurate & sincere hic Philosophus Scripturas alleget. Quod non aliunde evidentius apparere potest, quam ex hoc ipso loco, in quo (pag. 74.d.) ad secundum caput suum provocat, ac gloriatur se clare ostendisse propheticas rationes, seu que ex revelatione a Prophetis formata fuerunt, non elicitas fuisse ex notionibus universalibus & communibus, sed

ex

ex concessis quamvis absurdis, & opinionibus eorum quibus res revelabantur, addito, sive quos spiritus sanctus revincere volebat: ad quod posterius membrum, ut videtur, evincendum id quoque ipsum se non modo ibi multis exemplis illustrasse affirmat, sed & testimonio etiam Pauli, qui cum Iudeis Judaeus erat, & cum Gracis Gracus. Quæ verba ego & malitia & mendacii plena esse dico. Nā etsi prophetæ aliquando ad eos, quos Spiritus Sanctus revincere volebat, argumentis ad hominem, ut in Scholis loquimur, essent usi, ex concessis scilicet eorum opinionibus, etiam absurdis, quod omnes recte fieri posse intelligunt, quid ini-
 quius quam auctorem ex eo colligere, ipsorum rationes quas formaverunt, tunc etiam cum res aliud fieri postulabat, ex notionibus universalibus & communibus non elicita fuisse? Non potest non ubique omnia hic homo in pejorem partem rapere. Sed aliud quid puto hic latet. Dicit in illo secundo capite, Deum voluntatem suam Prophetis revelasse aut verbis aut signis seorsim, aut utrisque simul junctis; & tamen urget ibidem satis prolixè, non potuisse ipsum Prophetis eam revelare, nisi si ea cum ipsorum corporis tempore conveniret: perinde ac si quis dicat, me nec verbis nec signis nec utrisque etiam junctis cuiquam mentem meam aperire posse ab ejus corporea constitutione diversam: coque & quasi omnium & singulorum Prophetarum fuissest noster hic homo medicus cubicularius, singulorum temperamenta exacte, sine mendacio, si credere ipsi velis, describit, ut intelligas, eos quo-

rum erat lœta complexio lœta , & quorum tristis
tristia , & sic alios itidem pro sua quemque natu-
ra , consuetudine , opinione alia atque alia pro-
phetasse : nam supponit in manu Dei non fuisse ,
neque ut iis satis clara vel verba enunciaret , vel
signa exhiberet , neque ut subito , si necessarium
erat , temperamenti ipsorum constitutionem im-
mutaret : hæc scilicet extra divinæ potentiarum limi-
tes erant . Talia sunt quæ per totum illud caput a-
git , in quo profitetur (pag . 16. a . b .) Se ostensu-
rum , prophetias variavisse , non tantum pro ra-
tione imaginationis , & temperamenti corporis
cujsque prophetæ , sed etiam pro ratione opini-
onum , quibus fuerant imbuti : ita suspectas redi-
dere conatur prophetias , quasi ex ipsorum ho-
minum cerebro de promptæ fuerint , eo que erro-
rum plenæ . At de eorum imaginationibus , tem-
peramentis , aut opinionibus , cum quibus pro-
phetæ rem habebant , aut quos Spiritus sanctus
convincere volebat , in toto illo capite nullum
invenio verbum . Sic & nullum in eodem compa-
ret Pauli de ulla re testimonium , ac ne id quidem
ibi invenies quod is & Judæis & Gentibus se ac-
commodabat : nihil aliud de Paulo inest , præter
hæc verba , quibus eum (p . 28. d .) quibusdam
Prophetis contraria scilicet docentem introdu-
cit : *At Paulus contra* , inquit , *nihil apertius docet* ,
quam quod homines nullum imperium , nisi ex
Dei singulari vocacione & gratia in carnis ten-
tationes habent. Vide epistolam ad Romanos cap . 9.
ex versu 10 &c . Et quod cap . 3 . v . 5 . &c . 6 . v . 19 .
Ubi Deo justitiam tribuit , se corrigit quod huma-

no more sic loquatur. Et propter carnis imbecillitatem. En viri fidem.

§ 48. Errores quoque duo hic insunt, quam
quam eos prolixius persequi non liquet. Unus,
quod sic inter se pugnare putat sanctos Prophetas & Apostolos, ut ipsorum dicta nullo respe-
vere conciliari possint. Alter, quod putet Paulum ad Rom. c. 9. Libertatem arbitrii humani
negare, cum ejus mens non alia sit, quam haec,
quod Deus neglectis antecedentibus, seu bonis
seu malis hominum operibus, pro merito bene-
placito suo, aliam ex Evangelio per Apostolos
docebat viam salutis obtainendae, ab ea, quam ha-
ctenus Judæi agnoverant, atque ita repudiatis
Judæis infidelibus alium sibi Israëlem, seu Eccle-
siam vellet eligere, quæ per Evangelii fidem sa-
lutem consequeretur: sic ut Dei gratia in hoc ipso
consisteret, quod hominibus omnibus, Col. i.
28. proponeret bonum, quod esset ab ipsis, ut
liberum habentibus arbitrium, eligendum: tan-
tum abest ut eos velut automata quædam, quo
ipse volebat, impelleret.

§ 49. Subsistamus iterum adhuc non nihil ad
contemplandam illam gloriationem, qua lumen
suæ philosophiæ, ad agnoscendam Dei provi-
dentiam, supra omnium prophetarum doctri-
nam extollit; cum ait (pag. 74.a.) quod illis valde
obscurum fuit, id philosophis. qui non ex miracu-
lis, sed ex claris conceptibus res conantur intellige-
re, semper admodum clarum fuisse; sicut & pro-
xime (pag. 73.f.) dixerat, Asaphum de providen-
tia dubitasse, Et a recta via fere deflexurum
fuisse,

suisse, nisi tandem veram beatitudinem intellexisset; id est, (si credere velis philosopho sic Asaphi verba studio immutanti, ut eo sensu quo sunt ab illo dicta intelligi non possint,) nisi ad philosophos se applicisset.

§ 50. Quoⁿnam vero? Jam eos tibi descriptsit ex parte: ut qui non ex promisso miraculo^e ex mortuis resurrectionis, & æternæ vitæ subsecuturo præmio, beatitudinem metiuntur. Nam ista miracula omnia viro huic ipsum Deum tollerent. Unde ergo? Id te docet altera descriptionis philosophorum suorum parte, cum eos ita depingit, *quod felicitatem in sola virtute & tranquillitate animi constituant, id est, ut superiori capite pluribus verbis est prosecutus, quod nullum aliud virtutis præmium, quam ipsam virrum, nec improbitatis aliud supplicium, quam ipsam malorum hominum stultitiam agnoscant. Quibus philosophis indicat illam animi tranquillitatem existere ex eo, quod certesciunt, Deum naturam dirigere prout ejus leges universales, non autem prout humanae naturæ particulares leges exigunt, adeoque Deum non solum humani generis, sed totius naturæ rationem habere.* Non video, quid hæc ad providentiam Dei circa singulos, atque imprimis pios, quæ prophetis nonnunquam obscura visa est, statuendam, conferant. Falsum igitur est, hinc clarum evadere philosophis, quod prophetis obscurum fuit. Dubito vero an non velit potius suis philosophis animi tranquillitatem petendam esse ex ipsa providentia illius particularis negatione: Deum quippe universalia, non singularia curare,

aut

Aut si etiam singularia, omnia ipsum eodem ordine habere; etsi in superioribus alicubi afferuit Magister noster, probos ac pios ei esse gratissimos, impios vero displicet, illosque eo nomine beatos, hos necessario miseroesse. Novi itaque hi sunt philosophi, qui cum hoc homine censem, si credere licet, ipsum ex animo ita censere, quod probi non possint; non esse omnium mortalium beatissimi, quantumvis infelices videantur: improbi vero omnium semper miserrimi, quantumvis omnibus votis & optatis rerum successibus sine fine potiantur. Nam Apostolorum quidem sententia, nos omnium esse miserrimos, si in hac solum vita in Deum speramus, huic sectae palam falsa est, ne ulla miracula scilicet admittantur. Quæ nos contra tam multa esse edita didicimus, ad religionem, quam docuit Christus, ac nominatim ipsius è morte excitationem, in signum etiam nostræ resurrectionis suo tempore secuturæ, confirmandam; quæ & non temere, sed post accurata demum examina credita, & per orbem terrarum a piissimis mortalibus annunciata fuerunt; ut dicendum sit, si hac in parte homines decepti sunt, a Deo ipso deceptos esse.

§ 51. Blasphemia vero esset hæc tam horrenda, ut eam etiam hic noster ipse detestari alicubi velle videatur, ubi dixit in 2. opcris capite, præcipuam causam, ob quam statuendum est prophetas solidam de Dei revelationibus certitudinem habuisse, in eo consistere, quod non possit Deus sanctos decipere: nam Deus pios & electos nunquam decipit: Hæc ipsius verba sunt (p. 17.c)

At quid manifestius, quam ipsum ad hanc blasphemiam delabi, si agnoscit, permisisse Deum, ut infiniti mortales, supra alios omnes probissimi, (quales nec ipse in p̄fatione libri sui negare videtur auctor primos Christianos fuisse) tam indigne ab ijs seducerentur, qui falsam illam Jesu Christi è mortuis resurrectionem, & piorum item per eundem resurrectionem ac beatitudinem securitatem esse praedicauunt, ut ob eam fideim parati fuerint quosvis, etiam quam maxime horrendos, subire cruciatus, quos & stultissime innumerii ipsorum, Deo scilicet gratissimi experti sunt, ipso Deo interim nullum excitante philosophum, hujus nostri similem, qui aut ab errore ejus fidei ac religionis ipsos revocaret, in quem per miracula deducebantur, aut doceret saltem, non posse eos non semper esse omnium beatissimos, in quo cunque statu viverent, licet vel per longissima etiam tempora in equuleis torquerentur. At docuit eos, inno etiam per ipsa miracula, ut non crederent, se in hac vita beatitudinem sibi debere promittere. Quis ergo non agnoscat hic hominis istius in Deum blasphemiam?

§ 52. Jam ad tertiam quæstionem veniamus, ubi scilicet ex Scriptura ostendit auctor, (p. 75.4) Dei decreta & mandata, & consequenter providentiam, nihil esse revera, præter natura ordinem: hoc est inquit, quando Scriptura dicit, hoc vel illud à Deo, vel Dei voluntate factum, eam nihil aliud revera intelligere, quam quod illud ipsum secundum leges & ordinem natura fuerit factum, non autem, ut vulgus opinatur, quod natura tam

dix

*diu cessavit agere, aut quod ejus ordo aliquam diu
interruptus fuit.*

§ 53. Provinciam me judice duram suscipit, cum id Scriptura quod ipse hoc ipso in loco fateatur, directe non doceat. Quo modo igitur docebit ipse? *Ex quibusdam Scriptura historijs, inquit, quæ casu prolixius & pluribus circumstantiis narrantur.* Ergo ad summum, inquam ego, in quibusdam tantum historijs ostendet dici, Deum aliquid facere, et si id non faciat extra ordinem naturæ: quod facile admittent Theologi, quibus natura est ordinarium Dei instrumentum. Valeat ergo hoc argumentum adversus eos, si qui sunt, qui conservationem naturæ non admittunt providentiae divinæ partem statui posse: At ipsi convincendum ex Scriptura est, providentiam totam quantam in eo solo consistere: dixit enim providentiam nihil aliud esse revera, præter naturæ ordinem non interrumpendum.

§ 54. Hoc ergo demonstratus ait (p. 7 s.c.) *In libro I. Samuelis c. 9. v. 15. 16. narratur, quod Deus Samueli revelavit, se Saulum ad eum missum.* Id vero auctori nostro factum dicitur secundum ordinem naturæ, quoniam amissis assibus, cum redire domum in animo haberet, ex consilio famuli sui Samuelem ipse adjit. Resp. primo, concedi posse, impropriam hic esse locutionem, ut dicatur Deus missurus ad Samuelem eum, quem effecturus erat, ut ad ipsum veniret. Secundo respondeo, si Scriptura hoc pro miraculo narrat, Deum effecisse per oblatas aliquas occasionses, quæ, nisi ipso rem dirigente, oblatæ non

-D 4 effent,

essent, vel ut asinæ amitterentur, vel ut consilium hoc famulo in mentem veniret, vel etiam aliud quid intercedere potuisse, unde colligatur, non evinci ex hoc Scripturæ testimonio, rem eam ex ipso ordine causarum naturalium, a principio ad finem usque inter se dependentium, ita evenisse. At ego (quæ sit mihi tertia responsio) in isto Samuelis loco, miraculum in eo potius statui puto, quod Deus id Samueli indicaverit, quam quod Saulum ad eum miserit. Quæ res manifestum est miraculum, nisi probaverit adversarius, per ordinem causarum naturalium fuisse necessarium, ut revelatio ista Samueli eveniret.

§ 55. Addit porro & exempla alia. *Ex Psalmo 105. v. 24.* quod Deus Ægyptiorum animos mutasse dicitur, ut odio, haberent Israélitas, qua etiam mutatio inquit naturalis plane fuit. *Et ex capite 9. Genes. v. 13.* ubi Deus Noe se iridem in nube daturum ait, quasi certo sciat philosophus noster, et si nihil Noacho dictum esset, eo ipso tam tempore naturaliter iridem fuisse extitaram. Sic & *ex psalmo 147. v. 18.* item & *ex versu 15.* Ubi naturalis, inquit, venti actio & calor, pruinam & nivem liquefaciens, verbum Dei vocatur: sic & dictum & verbum Dei ventus & frigus. *Ven-*
tus & ignis, inquit, *vocantur in Psalmo 104. v. 4.* legati & ministri Dei, & alia ad hunc modum plura in Scriptura reperiuntur. Putayeram ego, ut promiserat, historias tantum proferendas, non inquirendas, ut objicerentur nobis undecunque quavis quantumvis manifeste impropias locutiones, sed antiquum obtinet philosophus: conceden-
dum

dum hoc illi est: qui non magis hanc naturæ proprietatem potest expellere, utique assuetus ex proprijs vocibus, etiam si tam planum habeant sensum, ut nihil supra, miros nectere lectori laqueos, quam motacilla caudæ suæ quietem imperare. Quid tamen colligit ex his omnibus *Dei decretum, jussum, dictum, & verbum nihil aliud esse*, (hoc loco debuerat decreti sane vocabulum omittere, ac dicere, dictum & verbum, nihil aliud esse aliquando, seu aliquando significare) quam ipsam naturæ actionem & ordinem.

S 56. Sed audi etiam, quam terribilem inopinanti tibi conclusionem illidat. *Quare non dubium est, quin omnia*, inquit (p. 76. l. 1.) *qua in Scriptura narrantur naturaliter contigerint*. Sat is confidenter, quasi in præcipuis Scripturæ miraculis jam id manifestum fecerit, quod, nisi ego fallor, ne in minimo quidem ullo ostendit: & quasi quamvis naturæ actionem idem esse per se apparet, quod naturæ ordinem, eo sensu quo supra dixit providentiam nihil revera præter naturæ ordinem esse; quod & probare debuerat. Fateor quædam, quæ jussit Deus, naturaliter accidisse, aut accidere potuisse, id est, per causas naturales effici: Sed unde probavit adversarius, non quædam tantum, sed omnia; & unde probavit, illa ipsa quædam ex ordine & concatenatione illa causarum naturalium non interrupta pependisse, cui soli providentiae vocabulum voluit adaptare, fortasse ut omnem circa particularia providentiam exsibilaret cum validis argumentis evincere deberet, nihil eorum, quæ nos particulari Dei

providentiae tribuimus, vere ac proprie ex Dei mandato regio unquam pependisse?

§ 57. Nunc audiamus, quonam clariore argumento se demonstrare putet, naturaliter omnia, etiam ea quae miracula dicuntur, contigisse. Id confirmatur etiam, inquit (p. 76. b. c.) ex hoc, quod in miraculis plures circumstantia reperiuntur, quamvis tamen non semper narrantur, præcipue cum stilo poëtico canantur, circumstantia, inquam, miraculorum clare ostendunt, ipsa causas naturales requirere. Age proferantur ergo quædam talia circumstantiarum exempla.

§ 58. Nempe ut Ægyptij scabie infestarentur, inquit, (p. 76. c. d.) opus fuit, ut Moses favillam in aerem sursum spargeret. Vide Exod. cap. 9. v. 10. At vero tu homo jam non probas, sed gratis tibi concedi petis, eam sparsionem necessariam, tum & quod præcipuum est, eam subsecutæ scabiei causam fuisse. Et potuit fuisse etiam necessaria quidem, ut Pharao, cum suis, Dei potentiam agnosceret: quales in Evangelij miraculorum circumstantiae innumerae occurunt: sed tuum est ostendere, eas vim aliquam habuisse ad effectus illos miraculorum producendos; alioqui ridicule petis argumentum à circumstantia, quæ nihil ad rem facit, de qua quæritur.

§ 59. Locusta etiam inquit ibidem, ex mandato Dei naturalis, nempe ex vento orientali, integrum die & nocte flante, Ægyptiorum regionem periverunt, & vento occidentali fortissimo eadem reliquerunt. Vide Exod. cap. 10. vers. 14, 19. At quo iure statuis, mandatum Dei aliquod

natu-

naturale hic fuisse, quod nullum tibi esse posse ego capio, nisi in solo omnium, aut saltem plurimarum, naturalium causarum ab invicem dependentium ordine, cum eum ordinem demonstrare non valeas, quia nemo eum novit, ut ipse nos doces? Ego contentus sum Dei mandato regio, quod istam molem non requirit. Sed quid stupidius tua argumentatione? Ipsi illi versus, quos è Scriptura citas, diserte dicunt, Deum ventos illos commovisse, & locustas per eos tum impulisse tum expulisse; & tu, ob id solum quod fingere audes in mandatum Dei naturale, sine ullo mandato regio, contendis apparere ex nescio qua circumstantia, utrumque illud naturaliter, id est sine Dei regio ullo mandato, ex infinitarum causarum necessaria concatenatione accidisse.

• § 60. Eadem sapientia rediculè uteris in exponendo v. 21. cap. 14. Ubi diserte dicitur in textu, quod Deus vento Orientali tota nocte vehementer flante mare dimoverit, & siccum reddiderit, quo scilicet via Israëlitis pateret: tu id nos colligere vis per naturalem venti actionem evenisse, ex circumstantia, nempe ex iussu itidem Dei naturali, quem ibi comparere non ostendis, & ipse fateri cogeris te ostendere non posse.

§ 61. Pergo ad id quod (ibidem d. e) sequitur in hæc verba: *Deinde ut Elisa puerum, qui mortuus credebatur excitaret, aliquoties puero incumbere debuit, donec prius incaluerit, & tandem oculos aperuerit.* Vide Reg. l. 2. c. 4. v. 34. 35. Si hic serio voluisset agere accuratum disputandum, meminisse debuerat etiam illius alterius.

mortui , qui ex attactu ossium Elisæi revixisse dicitur 2. Reg. 13. v. 21. Sed cum credo etiam aut mortuum tantum visum fuisse , aut à sacrilegis hominibus eam fabulam sacris litteris insertam fuisse diceret.

§ 62. Sed quantumvis illud pueri exemplum suspicionem aliquam à Christi professione alienis quibusdam (nam Christianis , puto , eam adimit auctor ad Hebr. cap. 11. vers 35.) admittere posse videretur naturalis tantum virtutis , qua restitutus esset , nullo tamen modo autorem tam impudentem reddere debebat , nisi depuduisset totus , ut ista verba subjiceret : *Sic etiam in Evangelio Jobannis cap. 9. quadam narrantur circumstantiae , quibus Christus usus est ad sanandum cæcum* (p. 76. c.) quasi , non sine joco , videri velit simulare saltem , quod suspicetur , lutum illud sputto commixtum vim habere potuisse ad ei qui à nativitate coecus erat , quam primum se modo aqua abluisset , visum restituendi . Quod non alio spectare potest , nisi ad omnes Novi Testamenti historias miraculosas palam subsannandas , cum hoc factum Christi comparat Eliseo puerum , qui non fuerat mortuus , nisi juxta falsam quorundam opinionem , excitanti.

§ 63. Quare & in progesu orationis , post interposita ingeniose quædam alia , ad quæ videri potest imprudentioribus seriatim deductus , manifeste satis eas falsi insimulat , (p. 77. c.) per hæc verba . *Cum itaque Scriptura narrat , terram propter hominum peccata sterilem esse (hoc omnitemus) aut quod cæci ex fide sanabantur ,* hoc

hoc attendamus & ijsdem adjungamus omnes
alios , qui fide sanationes consecuti sunt , qui in
Evangelicis historijs fere utramque faciunt pagi-
nam) ea non magis movere nos debens , inquit,
quam cum narrat &c. perplurima qua vel poë-
tice dicta sunt , vel secundum scriptoris opiniones
& prejudicia relata. Judicet , qui vis , an hoc
aliud sit , quam ipsam historiarum illarum om-
nium veritatem negare. Ego huic hominis im-
puidentiae oppono plurimos tractatus , qui &
olim , & nostra etiam memoria de religionis,
imprimis Christianæ veritate , quam momus hic
nusquam non per totum librum suum impugnat,
tam perspicue & solide conscripti sunt , ut omnia
quaे protulit nobis haेतenus argumenta , ad eo-
rum lucem si examinentur , sponte sua dispara-
tura sint.

§ 64. Is vero sibi plaudit , & in hæc verba o-
rationis hanc tertiam partem concludit (p. 77. d.)
*Quare hic absolute concludimus , omnia , qua in
Scriptura vere narrantur contigisse , ea secundum
leges naturæ ut omnia necessario contigisse , & si
quid reperiatur quod apodictice demonstrari po-
test , legibus naturæ repugnare , aut ex ijs consequi
non potuisse , plane credendum id à sacrilegis ho-
minibus Sacris litteris adjectum fuisse . Quis tan-
tæ hujus impietatis extremam impudentiam de-
testari non cogitur , quoad proferat novus ma-
gister argumentum meridiana luce clarius , unde
constet , Deum ne hilum quidem extra ordina-
rias naturæ leges posse . Si enim vel hilum potest ,
liquet , in hoc uno verbo , ut dixi , summam-*

impietatem cum summa impudentia con-
jungi.

§ 65. Qui probat igitur quod dicit? Brevi verbo, & admodum facile. *Quicquid enim, in-
quit, contra naturam est, id contra rationem est,
Et quod contra rationem, id absurdum est, ac
proinde etiam refutandum.* Resp. Nego ijs contra rationem esse, qui Deum statuunt supra na-
turam, aut naturæ moderatorem ex libero arbi-
trio, et si absurdum sit illis, qui ipsum statuunt,
nullam habere potentiam, nisi ipsam potentiam
naturæ, quæ ejus ipsissima sit essentia, itemque
ipsum quicquid agit ex necessitate naturæ suæ
agere, seu, ut ipsius utar verbis auctoris, *ope-
rations naturæ ex ipsa Dei essentia consequi*
(pag. 71. e.) quo verbo indicat, sibi non minus
mundum esse æternum, quam est ipsa Dei essen-
tia. Talia ubi nobis persuaserit, facile item evin-
cet, Christi religionem parvi esse faciendam.

§ 66. Posthæc pergit ad quartum punctum
miraculorum scilicet interpretationem recte in-
stituendam: quæ, cum nulla unquam facta esse
velit extra naturæ limites, non mirum est, eum
statuere, quod aliqua, ut secundum erroneas vel
vulgi, vel scriptorum ipsorum, opiniones relata
tanquam falsa, velit repudiari (p. 78. e.) alia pro-
repræsentationibus tantum (p. 78. f. 79. a.) qua-
les his aut illis oblatæ sunt, haberij: (sed oblitif-
citur, cum tota sua Schola in æternum se non
probaturum, eas apparitiones, quas in anterio-
ribus capitibus simulavit se pro veris agnoscere,
ex naturæ legibus evidisse. Sunt ergo hæc quo-
que

que vel invito ipso vera miracula,) tum denique in omnibus accurate vult observari (p. 79. 80.) phrases & tropos Hebraicos, ne impropre dicta, quasi proprijs verbis expressa sint, temere arripiamus.

S. 67. Et in hac quoque parte, ut in praecedentibus, in quibus nullo argumento probavit usquam, suam sententiam veriorem esse, quam vulgi, statuens dominum habere Deum in ipsam quoque naturam, aliquoties malignum prodit animum, nusquam sincerum studium ad Scripturæ sensum in meliorem partem interpretandum. Quale illud est, quod (p. 78. e) afferit *longe aliter Josua tempore illud eventum de solsticio, quam contingere potuit, conceptum & narratum fuisse*, cum tamen illo tempore quo locutus est Josua ista verba Jos. c. 10. v. 12. Subsistet sol in Gibeon, & Luna in Ajalon, ita concipi & narrari debuerint ut substituisse narrantur: quamvis non eo modo substiterint, quem hic oblocutor contendit per ipsa verba exprimendum fuisse: Sat est ita substitisse, ut lucem tamdiu, quam narrat historia, in Gibeon & in Ajalon præberent. Hoc quis non agnoscit sufficere, ad statuendam sine mendacio Solis & Lunæ stationem aliquam? Quid enim ad illos spectabat prævidere, quomodo post aliquot sua sœcula naturæ arcana, de quibus ibi non agebatur, & de quibus adhuc sub judice lis est, penitus intelligenda essent? Maligne ergo carpit ista.

S. 68. Sic etiam, ex eo quod Elias ad cœlum igneo curru & igneis equis ascenderit (p. 79. a. b.) quam

quam ait meram fuisse tantum repræsentationem , per quam malitiose in eundem censem trahit Jesu Christi ascensionem , his verbis , et si nescio sub qua dissimulationis specie , quam facillime quivis deprehendat , non seriam esse ; *qua sane omnia inquit non nisi representationes fuerunt , adaptatae opinionibus eorum , qui eas nobis , ut ijs representatae sunt , nempe ut res actuales , tradiderunt.* Omnes enim qui aliquantulum supra vulgus sapiunt sciunt . (Nota verbum quod sequitur , quod non alio , quam ad ascensionis Christi veritatem convellendam , spectare potest , per quam ab omnibus Christianis creditur adeptus promissam sibi à patre exaltationem) *Deum non habere dextram neque sinistram , neque moveri , neque quiescere , neque in loco , sed absolute infinitum esse.*

§ 69. Unde & mox simul eos perstringit , *qui solium ipsi supra stellas in caeli convexitate affingunt.* Verisimile est , & hoc non alio pertinere , quam ad irridendos , cum ipso Christo , Christianos omnes , qui ex ejus mandato Deum ut patrem , qui in coelis est , invocant ; quasi non possent talia dicta ullum admittere sanum ac verum sensum .

§ 70. Ex eodem malitia fonte manasse videatur ibidem etiam hoc , quod cum D. Paulus Rom 9. diserte dicat , misereri Deum cuius vult , & quem vult indurare , hic oblocutor pro auctoritate pronunciet . (p. 80.e.) cum dicitur Deus cor Pharaonis indurasse , nihil aliud significari , quam quod Pharaon fuit contumax ; quasi nempe nihil aliud

aliud ibi cogitare liceat, quam phrasin Judæis usitatam, quibus in more sit, ut alibi dixit, omissis causis secundis, omnia ad Deum, ut causam primam, referre. At si licet ipsi huic philosopho omnia omnino, sine ulla exceptione, Deo tribuere, quicquid enim fit id ex sola vi decreti divini fieri tum paulo ante tum & alibi professus est, liceat sane scripturæ divinæ amanucasibus, Deo tribuere etiam justa, etsi nonnunquam occulta, quæ in homines exercet, judicia.

S 71. Hactenus, quid habuerit in hoc sexto capite propositum, & quibus id rationibus, ut gloriatitur, demonstraverit audivimus: audienda porro est etiam conclusio, in qua mentem suam spaulo benignius videtur velle explicare. Sic enim scribit (p. 82.6.) *Quamvis dicam Scripturam hec docere, non tamen intelligo, hac ab eadem doceri, tanquam documenta ad salutem necessaria, sed tantum quod propheta hac eadem uti nos amplexi sunt: quare de his unicuique prout sibi melius esse sentier, ad Dei cultum & religionem integro animo suscipiendum, liberum est existimare.* Scilicet, nihil referre, an vera sint Theologiae axiomata, an falsa: regnum veritatis Philosophiam esse, religionis vero, id est, devotionis erga Deum Theologiam, cui cum veritate nihil admodum sit commune, quod alibi diserte profitetur: cum sentiant alii contra, doctrinam veritatis solam esse eam, quæ nos vere liberos reddat: cuius si tā multæ tamque insignes partes, quæ perspicue in Evangelii historia tanquam fundamenta fidei commemorantur, profalsis habendæ sunt; quis monstrabit ullum solidum

dum veræ religionis fundamentum? Restat nihil aliud, quam ut tota ipsa tollatur.

§ 72. Vedit Philosophus, sententiam hanc suam tam paradoxam fore, ut omnibus facile displiceret, nisi aliquid ei saltem coloris induceret. Quare, ut minuat invidiam, in extremo fine capit is ad Flavium Josephum provocat, secum nempe sentientem, unum fortasse ex omnibus mortalibus. Is enim in conclusione lib. 2. Antiq. de transitu Israëlitarum per mare juncosum, & simili fere quodam alio transitu militum Alexandri Magni per mare Pamphylium, locutus, postquam significasset, ea miracula considerari sic posse, ut evenerint aquis vel Dei iussu vel sponte sua cedentibus, haec subjicit, *De his itaque sicut placuerit cuiuslibet, existimet.* Quibus applaudens noster boni ominis causa acclamat. *Hac sunt verba Josephi, ejusque de fide miraculorum iudicium.* Ego fraudem subesse puto, in eo quod quæ Josephus non dicit, nisi de transitu Israëlitarum per rubrum mare, collato cum alio quodam non plane dissimili transitu Macedonum per mare Pamphylium, ad omnia miracula extendit Philosophus, etiam ad illa de quibus nulla plane unquam suspicio cuiquam, qui historiæ modo veritatem admisit, potuit suboriri, quod naturaliter evenerint. Altera fraus accedit, quod Josephum videri vult indicare, ad Dei cultum recte tenendum utramvis de transitu Israëlitarum sententiam perinde esse utilem. Quod quidem si sensit ille, et si non est credibile, absit, ut ipsius, qui nihil minus cordi habuisse videtur,
quani

quam Deo ex animo adhaerere , sententiam approbemus : quæ procul omni dubio est impia, si cum hoc disputatore voluit, eam sententiarum diversitatem etiam inter illos fuisse , qui ex animo libros Mosis pro divinis se profitebant habere.

§ 73. Sublestæ fidei apud me est ille auctor, non eo tantum quod & à Veteris & Novi Testamenti narrationibus aliquoties palam dissentit, & tam audacter asserit , apud omnes Alexandri Magni historicos legi, quod apud nullos extat, sed & eo quod summus fuit adulator , quem non puduit , quæ de Messia prædicta ab Judæis expectabantur , ad Titum Vespasianum , cuius favorem per adulationem captabat , detorquere. Quis pius id ausus fuisset ? & quid Veri ab adulatore exspectes , nisi in ijs fortasse , quæ nec ipsi, nec ipsius amicis obesse , sed prodesse tantum queant ? Adde quod, cum historias sui temporis scriperit , pessimo studio , pessimaque fide Christi, & Apostolorum, & Christianorum omnium, qui illo tempore innumerabiles erant , mentionem præterierit. Nam præter unicum illum locum supposititium , qui Dominum nostrum Jesum supra mortales omnes extollit, nihil usquam memorat de re omnibus sui temporis hominibus nota. Christianos, inquam, ne nominat quidem; tantum abest ut vel ipsorum sectæ subscribat , vel si subscribere vere non poterat , eos tanquam seductores, seductosque , ac Reip. turbatores saltēt damnet. Concedant igitur qui fidem ejus magnis admodum laudibus efferunt , aut fingi, quod

quod ipsius temporibus Christiani aliqui extiterint, (adversus Romanæ etiam historiæ scriptores, ipsi Josepho coævos, Tacitum, inquam, & Suetonium, qui eos sub Nerone flammatos & toti mundo invisos commemorant). aut si id concedere nolunt, quia manifeste falsum est, docent fieri potuisse, ut verus & sincerus nec malitiosus sui temporis historiæ scriptor, tam memorabilia, atque omnibus nota ignoraverit.

§ 74. Puto ex ijs, quæ ad hoc caput sextum de Miraculis à me prolatâ sunt, apparere, hoc præcipuum esse axioma, quo nititur adversarius, quod legitur (pag. 72. lin. pen.) *Si quid in natura fieret, quod ex ipsius legibus non sequeretur, quod id necessario ordini, quem Deus in aeternum per leges naturæ universales in natura statuit, repugnaret,* (cui sententiæ adversantes ut orationis quadam larva perterrefaciat, audi quam tragicè, etsi breviter declamet, cum (p. 73. a.) mox addit hæc verba) *adeoque id contra naturam, ejusque leges esset, ejusque fides nos de omnibus dubitare ficeret,* & ad Atheismum duceret. Nescio equidem, an hic quantumvis personatus, cum ista scriberet, risum potuerit cohibere, si vere sentit utramvis sententiam ad Dei cultum & religionem integro animo suscipiendam perinde utilem esse?

§ 75. Sed hoc transeat: attendat modo Lector, an novus Magister, quamvis per totum hoc caput sextum videri voluit uno tantum uti argumento, quod intellectus & voluntas in Deo per omnia conveniant, eo omisso non solo usus sit illo

illo secundo, quod naturæ potentia sit ipsa divina potentia, ac proinde ipsissima essentia Dei: supra quam naturæ potentiam, non mirandum est eorum cogitationes ascendere non posse, qui solis niti volunt principiis ac notionibus natura notis, atque ex ijs solis de rebus omnibus judicare, etiam ijs ad quas principia illa sine divina revelatione nos perducere non possunt. Nostrum est hic meminisse Apostolicam admonitionem Coloss. 2. v. 8. *Videte ne quis sit, qui vos philosophia fallaciaque vana prædetur ex hominum institutione ac mundi rudimentis, non ex Christo, in ipso enim habitat tota Deitatis plenitudo corporaliter.*

§ 76. Hoc de adversarij argumentationibus monendum hic duxi: de meis aperte dicam, præcipuum quo nitor axioma hoc esse, Deum, ut ut naturæ leges universales præscripserit, ejus tamen sibi moderamen servare, &c., ut de jure illo suo hominibus constaret, in naturæ quibusdam partibus specimina quædam potuisse ostendere, ac voluisse aliquando, ut docent nos sacra litteræ, ob graves admodum causas, quas humani generis scire interest; verbi gratia ad Israelis olim rempublicam constituendam, ex qua suo tempore proditurus esset Messias, qui quidem talis agnoscere non potuit, ut doctrina ejus pro divina recipetur, nisi miraculis, quæ non modo vulgi captum, sed & ipsius naturæ ordinarios limites excedunt, commendatus fuisset.

§ 77. Quod ego statuo, novus hic docto^r vult omnium absurdorum esse absurdissimum;

quia

quia nempe nullam Deo , ac ne minimam quidem , quantum usquam videre possum tribuit libertatem , etsi de ejus decretis subinde aliquid nugetur , in circulum disputans: nam decreta Dci sunt huic viro *ipsa leges natura* , *eiusque ordo* , ut diserte repetit (p: 82. a:) in quibus mera dominatur necessitas. Ego nihil absurdum dico statui , etsi vel totam , dicatur Deus naturam posse abolere , nedum si aliquando in ejus nonnullis particulis aliquid extraordinarium evenire voluit.

§ 78. Hic ergo status est nobis: in cuius tractatione ita ego processi. Scio philosophicis rationibus demonstrari non posse , quod miracula talia unquam fieri potuerint, cum ipsa supponantur extra naturae potentiam , seu consuetum naturae ordinem fuisse. Nihil igitur superest, ut per se appareat vi divina ea fieri potuisse , nisi ut testimoniis eorum qui fide digni sunt , facta esse ostendantur : consistunt enim omnia in rebus singularibus , quae ad historias solas pertinent , & quantum philosophica nulla scientia a priori datur. Quocirca cum plura ac certiora testimonia peti non possint, quam ea quae nobis & sacrae litterae , item & alia quedam veterum scripta suppeditant , puto me veritatem amantibus satisfecisse : & ridiculum ostendisse adversarium, qui cum incipere cum oportet ab iis, quae sunt evidentissima , ut per ea lectorum ad ejus , quod obscurius est , cognitionem sincere deduceret, eo primario argumento uti se dicit , quod intellectus & voluntas in Deo non distinguantur. Quod mihi quidem , & aliis item , credo , multis non modo per-

per obscurum videbitur (ab obscuris autem non peti debent argumenta) sed & absurdum omnino & falsum esse. Qui potest enim fieri ut intellectus & voluntatis actiones vere eadem esse dicantur, quae, natura ipsa duce, ut diversæ concipiuntur ab omnibus hominibus, praeter eos solos, qui propositum habent theses modo suas contrarias quacunque ratione tueri?

§ 79. At hi philosophi sibi videntur spiritualem Dei naturam, etsi nescio an propriæ animæ suæ essentiam perspectam habeant, multo accuratius intus & in cute novisse, quam corporis ullius naturam, vel per summum ocium quisquam anatomicus unquam perscrutari potuit. Quod ipsis perquam facile fuit, nisi falluntur, quia Dei essentia simplex est: ergo si quicquam de eo vel minimum noverunt, noverunt omnia: & ex uno (v.g. ex intellectu, quanquam dubito, an vel intellectum proprie dictum Deo, qui ipsa naturæ potentia est tribuant) licet ipsis colligere quicquid volunt. Fateor sunt & Theologiquidam in eadem hac, in qua ipse est, sententia, intellectum Dei ab ejus voluntate non diversum esse (quanquam ego eos optarem ex Dei potius scriptura, quain ex inani philosophia, sapere; & nec scio, nec curo scire quomodo ipsi eam sententiam accipi, & quo usque extendi velint.) Sed certum est tamen, ab his quoque omnibus novi philosophi istam consequentiam exhibili, ac nullis ipsorum, quod sciri possit, de miraculorum veritate tollenda, ob eam thesin ullam unquam cogitationem incidisse.

§ 86.

§ 80. Inane ergo est primum argumentum, nec minus etiam alterum, ut jam vidimus adversarii ipsius judicio nunc potius omittendum, quod scilicet potentia naturæ sit ipsa divina potentia & virtus, divina autem potentia sit ipsissima Dei essentia. De quo tantum hæc duo jam dicam; primum quod consistat in speculatione nimis subtili, tali nempe quæ ipsa sua subtilitate evanescat. Quis enim capiat, eum qui ipse dicit, quod Deus (pag. 73. l. 1.) ordinem per leges naturæ universales in natura statuat, & (p. 74. b.) quod Deus naturam dirigit, ullo fano sensu asserere posse, quod potentia naturæ, in qua ordo a Deo statuitur, & quæ ab ipso dirigitur, sit ipsissima Dei statuentis & diligentis essentia? Quis non videt ergo Sophistam verba dare lectori suo, cum ei obtrudit ex argu-mento isto facile confici quod nullum unquam miraculum evenerit?

§ 81. Fatendum tamen est ipsum recte ita colligere, si Dei essentia nihil est aliud, quam ipsa naturæ potentia, nihil unquam tale quid esse factum: esset enim a Deo factum præter, aut supra, aut contra naturam ipsius Dei. Id ego concedo, quia liquido verum est. Concedat mihi vicissim ille, quod itidem non minus liquido verum est, si vere unquam contigit ullum propriæ dictum miraculum, vel minimum, quod naturæ vires ex-cessit, (qualia infinita Johannes Evangelista facta scribit a Christo, in extrema Evangelii sui clausula; ut & B. Lucas in Actis Apostolorum, ab iis qui Dei spiritu donati fuerunt:) evidentissime falsum esse, quod naturæ potentia sit ipsa essentia Dei

Dei, sed necessario verum esse, ut alias sit Deus extra istam naturae potentiam, & necessario falsa esse plurima eorum, quae per totum ejus librum auctor persuadere intendit; falsum quoque totum, quem sibi in eo scribendo propositum habuit, scopum. De quo verbo meo judicent quicunque cum vel cum minima attentione perlegunt.

S 82. Miracula vero talia, an fieri unquam potuerint an non, insanum est nos investigare velle per naturalia, quae nobis venditant hi recentiores, argumenta, neglectis historiis omnium antiquorum, qui si falsa fuerant, & facillime & cum ingenti totius fere mundi applausu, ea refellere non modo potuissent ac debuissent, sed & infirmitati voluissent. Stultissimum autem nos talibus, qualia haec tenus protulit Theologo-politicus, moyeri, ut credamus potius omnes Apostolos, Evangelistas, Martyres & alios sanctos primitivae Ecclesiae Doctores, aut fungos fuisse, aut nebulae insignes in afferendis miraculis, quam ut putemus hujus philosophi rationes pro demonstrationibus admitti non posse, quamvis tam infirmas eas esse judicemus, ut vix admitti possit, vel ipsum vel quenquam alium iis serio assensurum, nisi cui jam ante sit constitutum, Dei praceptis nolle auscultare. Si serio Dei colendi affectu ab eo ipsius salutarem cognitionem petisset unquam, facile rationibus illis renunciasset. Sed sat habuit philosophice tantum inquirere, imo concedere, quod aliquis Deus esset; qualis autem esset porro inquirere non secundum naturalis luminis

æquitatem, sed secundum imaginariæ demonstrationis ex solis principiis naturalibus evidentiā, quæ supra naturam ascendere non potest. Hoc primum erat quod annotare volebam.

§ 83. Alterum est, videri non injuria posse alicui, auctorem hunc eo ipso, quod statuit, naturæ potentiam ac virtutem esse ipsissimam Dei essentiam, non obscure indicare, quod ea natura ipso Deo prior sit: Si ipse enim est potentia naturæ, cur non videatur natura prior ipso? Aliis videbitur Deum nihil nisi merum figmentum facere. Sicut enim figmentum merum est, statuere aliquod ens singulare, quod sit universalis natura, id est, hominis, equi, arboris, fluvii & omnium denique rerum, cum natura nulla alia existere possit quam in ipsis singularibus, jure etiam figmentum est singulare ens aliquod, puta Deus Theologico-politicus, qui sit naturæ eorum omnium, quæ extra ipsum sunt universalis illa potentia. Universalia quatenus universalia nulla sunt nisi in sola cogitantis mente: extra eam ergo nihil sunt: quod nec negat puto hic philosophus (pag. 155.e.) cum scribit *universalis potentia totius naturæ nihil est prater potentiam omnium individuum simul.* Quid ergo Deus qui ipfissima est naturæ potentia? In singulis rebus creatis, imo ut ad philosophi nostri mentem loquar in singulis rebus existentibus, est id quod ipsæ sunt; in sole sol, in luna luna, &c. in Igne, aqua, aere, terra, ipse ignis, aqua, aer, terra, nullum nec intellectum nec voluntatem habens; at si extra

ca

ea consideretur nihil est : Huc tendit istius Magistri philosophia ; nisi quis tamen excipiat , cum ibi (p. 17 s.e.) nihil dicere aliud , quam id ex quo sequitur , Deum qui totalis universi natura est , omnes singulares naturas , tanquam sui partes complecti . Sed quis intelligat vel hoc etiam ipsius principiis consentaneum esse ? Denique mira philosophiae novae dogmata , certe longe minus , si bene attendantur , credibilia , quam ipsa miracula quantacunque proponi aut fangi possint.

§ 84. Est quod Deo gratias agamus , ejus miraculosa opera negari non posse , nisi ab iis qui ad tam pudenda ac detestanda figura de-labuntur : quorum insania ex eo potest omnibus , qui sanctam ullam de Deo cogitationem habent , palefscere , quod non modo negant , homines ex natura jure divino teneri (pag. 184.e.) Sed & religionem in eo sitam esse volunt , ut quidvis , qualecunque id sit , pro justo atque in-justo , pio atque impio habeatur , quod iis lubet , qui summatam in quaque terrarum regione seu jure seu injuria potestatem obtinent : adeo ut illis serio quidvis mandantibus , quævis etiam summa scelera in summas virtutes , & in summa , horresco referre , ergo Deum quoque ipsum pietatis officia mutentur ; Propterea quod Deus jure suo , quod in singulos homines habebat , eo in terrarum principes ac tyrannos translato , se plane abdicaverit . Eum totius tractatus Theologico - politici scopum esse , in ejusdem conclusione , tam eviden-ter profitetur hic Magister , ut evidentius non po-tuerit .

§ 85. Videant politici quam sapiens & probus se ipsis offerat doctor, a quo discant Theologicam reipublicæ administrationem. In præfatione (pag. ** *versa.*) sic is loquitur, ac si serio optet, ut vulgus hunc suum librum potius negligat, quam legat: solis enim scribere philosophis putandus est, quo scilicet respublica his solis ad ejus gubernacula accendentibus beata fiat. At si vere haec ei mens erat, non oportebat eum tale scriptum in vulgus edere, certe non eo titulo quo nullus alius magis invitare omnes etiam plebeios ad legendum possit. Paucissimos enim esse extra dubium ipse novit, qui non putent se de Theologia ac Politia aliquid saltem intelligere. Quicunque inter Theologos tales sunt, iis necessitatem sui scripti examinandi imponit, non eo tantum quod aliquando eos oporteat etiam Magistratus de officio ipsorum monere; sed & quod passim provocet auctor ad Hebraicos textus, quos vix alii praeter ipsos recte intelligere posse videntur. Qui autem rerum-publicarum gubernacula tenent, an non etiam magis videntur ab ipso ad hoc idem omnes constringi, quamvis non magni sint philosophi, ne fortasse aliter suo munere fungantur, quam Theologia præscribit? Simulator ergo est hac in re. Sed & in altera, quam ibidem subiicit, cum Lectorem monet, se nihil scribere, quod non libentissime examini, & judicio summatum potestatum Patriæ suæ subiiciat; nam si quid horum, inquit, *qua dico, indicabunt patriis legibus repugnare, vel communi saluti obesse, id ego indictum volo.* Hæc dicant illi, de quibus confidere

dere possunt superiores, quod revocaturi libenter
sint, si quid tale in ipsorum scriptis inveniatur;
non illi, qui ut ipsis illudant, quibus sciunt sum-
mo jure in scriptis suis plurima displicere non
modo anonymi prodeunt, ut non possint ag-
nosciri, sed & fingunt in extera regione sua scripta
excusa esse, ut appareat eos patriam nullam velle
agnoscere, & omnes homines habere ludibrio.
Interim si Amstelodamensem se ferre velit hic
Scriptor, quod nonnullis locis subindicat; & im-
primis illo quo per speciem laudationis, palpabili
mendacio, eos traducit quasi licentiae blasphe-
mandi, quam palam ipse affectat; fautores, sane
malus est civis, & ingratus; cui ostendam ego
brevi verbo, scriptum ipsius totum communis sa-
luti obesse. Nam cum fundamentum, quo tota
nititur reipublicæ nostræ administratio, situm sit
in juramenti religione, sole clarus est, cum qui
statuit, ex decretis Dei non minus perjuria, quam
quasvis alias hominum actiones necessario pro-
fluere, ipsumque hominum peccatis non irasci,
aut moveri, ut ea punire velit, reipublicæ totius
nostræ fundamentum convellere.

E P I L O G U S.

§ 86. Hæc sunt, dilecte in Christo frater &
amicie integerrime, quæ pro refutatione illius per-
niciosi scripti iudicavi nostræ, Remonstrantium
inquam, confessionis hominibus imprimis, sed &
simul omnibus etiam alijs, communicanda: quæ
& talia esse puto, unde intelligent, qua ratione, si
confessionis nostræ veris fundamentis bene in-

insistamus, laquei isti non magno negocio pos-
sint disrumpi. Si qui erunt inter Reformatos
aut etiam Romano-catholicos, qui meliora de-
siderent, quæ cum suis confessionibus magis
conveniant, exoptatissimum mihi erit, ut ipsi
aggrediantur aliquid scribere, quod sit rectius
& ad suos, & ad omnes item alios contra
Atheismum istum muniendos potentius & cla-
rius.

§ 87. Tibi interim ego, dilecte Frater, con-
fido me satis hic ostendisse, quid de libro isto
sentiendum sit; montes parturiisse, ac ridicu-
lum prodijisse murem; tum si qui sunt, qui
ipsum cum attentione lectum approbant, ju-
dicio eos parum admodum valere; sin autem
rudioribus etiam eum commendent, homines
esse in reprobum sensum datos. Nam si vel
minimam conscientiae rationem ducerent, hor-
tari imperitos debebant, ut operam suam in aliis
potius scriptis evolvendis ponerent, unde ali-
quid haurirent solidæ atque ad vitam utilis eru-
ditionis, quam in hoc, cuius sensum, certo cer-
tius est, plurimis in locis, etiam post longam
meditationem, eos vix satis percepturos. Pro-
cul omni dubio consultius est ab iis, quæ nocere
posse videantur, tantisper sane abstinere, quoad
confidere liceat, sic eos omnia posse intelligere
ut & recte queant judicare. Hoc specimen in-
terim habeant rudiores pro antidoto. Cætera
quæ passim, vel ex ignorantia, vel ex malitia,
adversus Christianam Religionem auctor pro-
fundit (iis quidem locis, quibus mentem hominis
mihi

Mihi satis percepisse videor, in quibus plurima ostendi possunt à veritate aliena, plurima etiam, quæ et si concederentur, irrita) ea, inquam, ad refutandum non tam difficultia, quam ut operosa, sic & non necessaria ac supervacanea haec tenus judicavi. Vale amice integerrime: Rogo ut in precibus tuis etiam mei sis memor. Dabam ex musæo meo Hagæ anno salutis M DC LXXII. Januarij 23.

Tuus ex animo

JAC. BATALERIUS.

